

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ

KMM

KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİNİN MƏLUMATI

Bakı – 2021

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYASI AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASINDA ƏN YÜKSƏK HÜQUQİ QÜVVƏYƏ MALİKDİR**

**Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının
149-cu maddəsinin I hissəsi**

Təsisçi

Azərbaycan Respublikasının
Konstitusiya Məhkəməsi

1999-cu ildən nəşr olunur

Səksən üçüncü buraxılış

Redaksiya heyəti:

Fərhad Abdullayev (sədr)
Rauf Quliyev
Dürdanə Məmmədova
Tural Aslanov
Anar Hacızadə
Nəzrin Paşayeva
İntiqam Eyvazov

Baş redaktor

Dürdanə Məmmədova

Redaksiyanın ünvanı:

Az1001, Bakı şəhəri, Gənclər meydanı, 1.

Tel: (99412) 492-62-86, 492-98-49

Faks: (99412) 492-86-41

MÜNDƏRİCAT

I hissə

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun Qərarları

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 64-cü maddəsi və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 8-ci maddəsi baxımından həmin Məcəllənin 18-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 27.1-ci maddəsinə münasibətdə həmin Məcəllənin 234.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair 18 sentyabr 2020-ci il tarixli qərar.....	5
Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsinin şərh olunmasına dair 4 noyabr 2020-ci il tarixli qərar	28
Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747.1, 747-1.3 və 747-2-ci maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair 28 dekabr 2020-ci il tarixli qərar	49
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair 6 yanvar 2021-ci il tarixli qərar	75

II hissə

Tədbirlər

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

**Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 64-cü maddəsi və
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 8-ci maddəsi
baxımından həmin Məcəllənin 18-ci maddəsinin və
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin
27.1-ci maddəsinə münasibətdə həmin Məcəllənin
234.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair**

18 sentyabr 2020-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze (mürəzi-hakim), Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 33-cü maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiya icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında Balakən Rayon Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 64-cü maddəsi və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 8-ci maddəsi baxımından həmin Məcəllənin 18-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 27.1-ci maddəsinə münasibətdə həmin Məcəllənin 234.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim R.Qvaladzenin mürəzəsini, maraqlı subyektlər Balakən Rayon Məhkəməsinin hakimi Z.Tahirov, Azərbaycan

Respublikası Milli Məclisi Aparatının Dövlət quruculuğu, inzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi T.Şeyx-Zamanov, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun nümayəndəsi A.Nəsibov, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri H.Nəsibov və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri E.Rəhimov tərəfindən təqdim edilmiş yazılı mülahizələri və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Balakən Rayon Məhkəməsinin icraatında əvvəllər iki dəfə məhkum olunmuş və ağır cinayətə görə məhkumluğu ödənilməmiş A.Motuxovun Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət Məcəlləsi) 234.1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işi vardır. Həmin cinayət işi ilə bağlı Balakən Rayon Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) müraciət edərək:

- məhkumluğun qəsdən cinayət törətməyə görə residivin yaranması və cəza təyin edilməsi zamanı bir dəfə nəzərə alındığı halda, şəxs tərəfindən yenidən qəsdən cinayət törədilməsinə görə residivin müəyyən olunması və cəza təyin edilməsi zamanı təkrar nəzərə alınıb-alınmaması ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 64-cü maddəsi və Cinayət Məcəlləsinin 8-ci maddəsi baxımından həmin Məcəllənin 18-ci maddəsinin;

- Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsinin dispozisiyasında nəzərdə tutulmuş və cinayət məsuliyyətini yaradan müstəqil hərəkətlər üzrə cinayətin başa çatma anının müxtəlif olması və bu maddəyə əsasən bir neçə hərəkət üzrə ittiham verildiyi halda, həmin hərəkətlər üzrə cinayətin başa çatma anının bir-birindən fərqləndiyini nəzərə alaraq, şəxsin əməlində residivin müəyyən edilməsi ilə əlaqədar Cinayət Məcəlləsinin 27.1-ci maddəsinə münasibətdə həmin Məcəllənin 234.1-ci maddəsinin şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, müraciətdə qaldırılan məsələlərin düzgün həlli üçün Konstitusiyanın, Cinayət

Məcəlləsinin və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət-Prosessual Məcəlləsi) bəzi müddələrinin və məsələyə dair Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun qərarlarının nəzərdən keçirilməsinin böyük əhəmiyyəti vardır.

Konstitusiyanın 64-cü maddəsinə əsasən, heç kəs bir cinayətə görə təkrarən məhkum edilə bilməz.

Hüququn hamılıqla qəbul edilmiş non bis in idem prinsipini ifadə edən bu konstitusiyaya normasının mənasına uyğun olaraq əvvəllər törətdiyi cinayətə görə məhkum edilmiş şəxsin həmin cinayətə görə təkrarən məhkum edilməsi qadağan edilir. Bu o deməkdir ki, bir şəxs eyni cinayətə görə təkrar olaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə və cəzalandırıla bilməz. Həmin hüquq öz konstitusiyaya hüquqi təbiəti baxımından məhdudlaşdırıla bilməz və mahiyyət etibarilə həm qanunvericiliyə, həm də təqsirkar şəxsi cinayət məsuliyyətinə cəlb edən və ona cəzanın növünü və həddini müəyyən edən hüquq-tətbiqedicilərə istiqamətlənmişdir (Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin 3-cü bəndinin şərh edilməsi haqqında” 2013-cü il 4 mart tarixli Qərarı).

Bir əmələ görə iki dəfə məhkum edilməmək və ya cəzalandırmaq hüququ Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq hüquq aktlarında da əksini tapmışdır.

“Mülki və siyasi hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın 14-cü maddəsinə əsasən, heç kəs hər hansı bir ölkənin qanununa və cinayət-prosessual hüququna müvafiq olaraq artıq məhkum edildiyi və ya bəraət aldığı cinayətə görə təkrarən məhkum edilə və ya cəzalandırıla bilməz.

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 7 sayılı Protokolunun 4-cü maddəsinə görə, heç kəs hər hansı dövlətin qanunlarına və ya cinayət-prosessual normalarına müvafiq olaraq artıq bəraət aldığı və ya məhkum edildiyi cinayətlərə görə, həmin dövlətin yurisdiksiyası çərçivəsində cinayət qaydasında təkrar məhkum edilə və ya cəzalandırıla bilməz.

Bir cinayətə görə təkrarən məhkum etməyə yol verilməməsinə dair konstitusiyaya prinsipi Azərbaycan Respublikasının cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliklərində də öz əksini tapmışdır.

Belə ki, Cinayət Məcəlləsinin 8.2-ci maddəsinə əsasən heç kəs eyni bir cinayətə görə iki dəfə cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna bil-

məz. Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 34.1-ci maddəsində isə göstərilmişdir ki, heç kəs eyni əməlin törədilməsinə görə təkrar məhkum edilə bilməz.

Lakin burada nəzərə alınmalıdır ki, eyni cinayətə görə təkrar məhkum edilmənin yolverilməzliyi prinsipi Konstitusiyada, Cinayət Məcəlləsində və Cinayət-Prosessual Məcəlləsində təsbit edilmiş ədalət prinsipinin tərkib hissəsi kimi, həmin prinsip ilə ziddiyyət təşkil edə bilməz.

Şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin qorunması, habelə cinayətlərin qarşısının alınması kimi cinayət hüquq institutları humanizm, ədalət və cinayət məsuliyyətinin mütənasibliyi prinsiplərinə əsaslanır.

Məhz bu prinsiplər baxımından məhkumluğun şəxsin əməlinə residivin yaranması və ona cəza təyini zamanı bir dəfə nəzərə alındığı halda, yenidən qəsdən cinayət törədilməsinə görə residivin müəyyən olunması və cəza təyini zamanı təkrar nəzərə alınmamasına dair məsələyə aydınlıq gətirilə bilər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu son illər məhkumluq və cinayətin residivi ilə əlaqədar 6 qərar qəbul etmiş və bu qərarlarda məhkumluğun və residivin mahiyyəti, onların təbiəti açıqlanaraq müvafiq şərhlər verilmişdir.

Məhkumluğun anlayışı Cinayət Məcəlləsinin 83.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuşdur. Həmin maddəyə əsasən, cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxs məhkəmənin ittiham hökmü qanuni qüvvəyə mindiyi gündən məhkumluğun götürüldüyü və ya ödənilməyə qədər məhkum olunmuş hesab edilir.

Məhkumluqla əlaqədar Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 83-cü maddəsinin şərh olunması ilə bağlı Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin müraciətinə dair” 2009-cu il 25 may tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, məhkumluq təkcə şəxsin məhkum olunması və ona cəzanın təyin edilməsi faktı ilə şərtləndirilmir. Məhkumluq şəxs tərəfindən təkrarən cinayət törədilərkən cinayət qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş hüquqi nəticələrə səbəb olan məhkumun hüquqi vəziyyətini ifadə edir. Şəxsdə olan ödənilməmiş və ya götürülməmiş məhkumluq xüsusi, onunla dövlət arasında cinayət-hüquqi tənziqləmə əsasında formalaşan, bu şəxs tərəfindən yeni cinayətlər törədilərkən onun şəxsiyyətinin və törətdiyi cinayətlərin yüksək ictimai təhlükəli kimi qiymətləndiril-

məsinə xidmət edən ictimai-hüquqi münasibətləri yaradır və buna görə onun barəsində cinayət-hüquqi xarakterli daha ağır tədbirlərin tətbiqini nəzərdə tutur.

Qəsdən cinayət törətməyə görə əvvəllər məhkum olunmuş şəxs tərəfindən yenidən qəsdən cinayətin törədilməsi cinayətin residivini yaradır (Cinayət Məcəlləsinin 18.1-ci maddəsi).

Şəxsin əməlinə residivin mövcud olması üçün bəzi şərtlər tələb olunur:

- şəxsin əvvəllər qəsdən cinayət törətməyə görə məhkumluğunun olması;
- şəxsin yenidən qəsdən cinayət törətməsi;
- residivi təşkil edən cinayətlərin ardıcıl olaraq törədilməsi;
- əvvəllər törədilmiş cinayətə görə qanunla müəyyən edilmiş qaydada götürülməmiş və ya ödənilməmiş məhkumluğun olması.

Cinayət Məcəlləsinin 18-ci maddəsində residivin 3 növü müəyyən edilmişdir: sadə, təhlükəli və xüsusi təhlükəli. Bu maddənin mənasına və mahiyyətinə görə residiv aşağıdakı əsaslara görə təsnifləşdirilmişdir:

- şəxs tərəfindən törədilmiş cinayətlərin xarakterinə;
- şəxsin məhkumluğuna;
- qəsdən törədilən cinayətlərin ağırlıq dərəcəsinə.

Cinayətlərin residivinə görə Cinayət Məcəlləsində göstərilən əsaslarla və hədlərdə daha sərt cəzanın tətbiq edilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Bununla əlaqədar Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 18 və 83.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 2010-cu il 6 sentyabr tarixli Qərarında qeyd etmişdir ki, şəxsin məhkumluğu ödənilmədən yenidən qəsdən cinayət törətməsi əvvəlki cəzanın islah təsirinin yetərli olmamasına, cəzanın məqsədinə nail olunmamasına, təqsirkarın şəxsiyyətinin yüksək ictimai təhlükəliliyinə dəlalət etdiyindən qanunverici həmin şəxsə daha sərt cəza tətbiq olunmasını nəzərdə tutmuşdur.

“Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 18.5, 61.1.1 və 65-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 2013-cü il 18 mart tarixli Qərarında isə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd etmişdir ki, cinayətlərin residivi müəyyən edildikdə, Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində residiv cinayət tərkibinin əlaməti kimi nəzərdə tutulmadığı halda, həmin Məcəllənin 61.1.1-ci

maddəsinə əsasən cinayətlərin residivi cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınmalı və təqsirləndirilən şəxsə həmin Məcəllənin 65-ci maddəsi tətbiq edilməklə cəza təyin olunmalıdır.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun belə nəticəsi ondan irəli gəlir ki, əvvəllər məhkum olunmuş şəxs tərəfindən yeni cinayətin törədilməsi yüksək ictimai təhlükə təşkil edir. Belə ki, bu şəxs barəsində artıq ittihamedicı hökm çıxarılmış və cəza təyin edilmişdir. Dövlətin adından çıxarılmış bu hökmlə cinayət törətmiş şəxsə və onun davranışına mənfi mənəvi-hüquqi qiymət verilmiş, faktiki olaraq gələcəkdə bu cür cinayətkar davranışın yolverilməz olmasına dair xəbərdarlıq edilmişdir. Qəsdən yeni cinayət törətməklə şəxs, ona edilmiş dövlət məcburiyyətinə qarşı aşkar etinasızlıq göstərmiş olur.

İlk dəfə cinayət əməli törətmiş şəxslə müqayisədə təkrar cinayət törətmiş şəxs daha yüksək ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə malik biri kimi səciyyələndirilir və bu səbəbdən həmin şəxslərə eyni cəzanın təyin edilməsi həm qanunvericiliklə təsbit olunmuş humanizm və ədalət prinsipləri ilə, həm də bu prinsiplərin ümumbəşəri anlayışları ilə ziddiyyət təşkil etmiş olar.

Humanizm prinsipi təsbit edilmiş Cinayət Məcəlləsinin 9-cu maddəsinə görə, Cinayət Məcəlləsi insanların təhlükəsizliyini təmin edir. Cinayət törətmiş şəxsə tətbiq edilən cəza və digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər işgəncə və ya digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan xarakter və ya məqsəd daşıya bilməz.

Humanizm prinsipi cinayət törətmiş şəxsə qarşı insani münasibətlə yanaşı, cəmiyyətin və dövlətin humanist əsaslarının təmini, qanuna riayət edən vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi ilə də bağlıdır. Qanunverici cinayətlərin residivinə görə cəzanı sərtləşdirərək, bu məqsədlərə də nail olmağa, humanizm prinsipinin bu aspektinin də reallaşmasına səy göstərir.

Konstitusiyanın 127-ci maddəsinin II hissəsinə görə, hakimlər işlərə qərəzsiz, ədalətlə, tərəflərin hüquq bərabərliyinə, faktlara əsasən və qanuna müvafiq baxırlar.

Ədalət prinsipinə əsasən cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza və ya digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bili-

nən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır (Cinayət Məcəlləsinin 8.1-ci maddəsi).

Ədalətli cəzanın təyin edilməsi ilk növbədə cəzanın məqsədinə, yəni sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi, həm məhkum, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısının alınmasına nail olmaq sahəsində mühüm vasitədir.

Cinayət Məcəlləsinin 8.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyəti anlayışı həmin şəxsin sosial mahiyyətini, onu xarakterizə edən əlamətlər, xüsusiyyətlər, əlaqələr və münasibətlərin mürəkkəb kompleksini, bu və ya digər formada cinayətin törədilməsinə təsir göstərən onun sosial və fərdi həyat şəraitini, bunlarla qarşılıqlı əlaqədə olan və inkişaf edən mənəvi-əxlaqi aləmini ifadə edir.

Bir neçə dəfə məhkum olunmuş şəxsə gəldikdə isə qeyd etmək lazımdır ki, belə şəxs həqiqətən yüksək ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə malik olur, onda özünəməxsus “vərdis” əmələ gəlir və təkrar cinayətlərin törədilməsi bu vərdisin dayanıqlılığına, məhkum edildikdən və layiqli cəzanın çəkilməsindən sonra cinayətkar fəaliyyətin davam etməsi isə fərdin cəmiyyətin maraqları ilə sabit qarşılıqlı əlaqədə olmağına dəlalət edir.

Beləliklə, Cinayət Məcəlləsinin 18.1, 65 və 83-cü maddələri əlaqəli şəkildə nəzərdən keçirildikdə müəyyən edilir ki, şəxs tərəfindən məhkumluq müddətində bir neçə cinayətin törədilməsi onun daha ictimai təhlükəli şəxs olduğunu göstərməklə, cəzanın təyin edilməsi məsələsində də müvafiq yanaşmanı tələb edir.

Cinayət Məcəlləsinin 18-ci maddəsində residivin sadə, təhlükəli və xüsusi təhlükəli növlərə bölünməsi, həmin Məcəllənin 65-ci maddəsində sadə residivlə müqayisədə təhlükəli residivə görə, təhlükəli residivlə müqayisədə isə xüsusilə təhlükəli residivə görə daha ağır cəzanın təyin edilməsi də məhz bu məntiqə əsaslanır.

Göründüyü kimi, Cinayət Məcəlləsinin 18.1 və 65-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq residiv zamanı cəzanın sərtləşdirilməsi əvvəl törədilmiş cinayətə görə təkrar cəzalandırma deyil, əməlin ictimai təhlükəliliyinə və onu törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə adekvat qiymətdir.

Bunu nəzərə alaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, Konstitusiyanın 127-ci maddəsinin II hissəsində, Cinayət Məcəlləsinin 8.1 və 9-cu maddələrində təsbit olunmuş ədalət və

humanizm prinsipləri baxımından Cinayət Məcəlləsinin 18 və 65-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq residiv zamanı cəzanın sərbəstləşdirilməsi əvvəl törədilmiş cinayətə görə təkrar cəzalandırma kimi qəbul oluna bilməz, belə cəza əməlin ictimai təhlükəliliyinə və onu törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə adekvat qiymət olmaqla, Konstitusiyanın 64-cü maddəsinin “heç kəs bir cinayətə görə təkrarən məhkum edilə bilməz” tələbini pozmur.

Digər məsələ üzrə Balakən Rayon Məhkəməsinin müraciətindən görüldüyü kimi, A.Motuxova Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsinin obyektiv cəhətinə aid edilən üç müstəqil hərəkətin cəmi – narkotik vasitəni əldə etmə, daşıma və saxlama üzrə ittiham verilmişdir. Bu üç hərəkətdən ikisini – əldə etmə və daşımanı A.Motuxov 2019-cu ilin sentyabr ayında həyata keçirmiş və bu andan ona istinad olunan narkotik vasitənin əldə edilməsi və daşınması əməlləri başa çatmış, lakin narkotik vasitənin saxlanması üzrə əməl 2 mart 2020-ci il tarixində onun yaşadığı evdə aşkar olunduqdan sonra başa çatmışdır.

Müraciətdən bildirir ki, Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməl 2019-cu ilin sentyabr ayında başa çatmış hesab edildikdə, həmin Məcəllənin 18.2.1-ci maddəsinə əsasən A.Motuxovun götürülməmiş və ya ödənilməmiş məhkumluğu onun əməlində cinayətin təhlükəli residivin yaranması üçün əsas kimi çıxış edir. Narkotik vasitənin qanunsuz saxlanması üzrə istinad olunan cinayət əməlinin başa çatma anı 2 mart 2020-ci il tarixindən götürüldüyü halda isə A.Motuxovun əvvəlki məhkumluğu ödənilməyindən bu məhkumluq təhlükəli residivin yaranması üçün əsas ola bilməz.

Müraciətdə göstərilmişdir ki, Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsinin dispozisiyasına əsasən hər biri müstəqil olaraq cinayət məsuliyyəti yarada bilən və başa çatma anı müxtəlif olan hərəkətlərin, o cümlədən qanunsuz olaraq narkotik vasitələrin əldə edilməsi, daşınması və saxlanması cəmində ifadə olunan cinayətin başa çatma anının müəyyən edilməsi ilə bağlı Cinayət Məcəlləsinin 27.1-ci maddəsinə münasibətdə həmin Məcəllənin 234.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə ehtiyac vardır.

Bu məsələ ilə bağlı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakıların qeyd edilməsini vacib hesab edir.

Cinayət Məcəlləsinin 27.1-ci maddəsinə uyğun olaraq, cinayət o zaman başa çatmış hesab olunur ki, şəxs tərəfindən törədilmiş əməldə (hərəkət və ya hərəkətsizlikdə) cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətləri mövcud olsun. Müvafiq olaraq, əgər tərkib əlamətlərindən biri olmazsa, törədilmiş əməl başa çatmış cinayət kimi tövsif oluna bilməz.

Müraciətdən aydın olur ki, mübahisə doğuran məsələlərdən biri Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsinin obyektiv cəhətinə aid edilən qanunsuz olaraq narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda saxlanması başa çatma anının hansı vaxtdan hesablanması ilə bağlıdır.

Bununla əlaqədar Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, Cinayət Məcəlləsinin 234-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qanunsuz olaraq narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və ya onların prekursorlarını saxlama uzanan cinayətdir.

Cinayət qanunvericiliyində uzanan və davam edən cinayətlərin anlayışı nəzərdə tutulmasa da, Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 74.2-ci maddəsində bu cinayətlərin adı çəkilmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu digər ölkələrin təcrübəsini, eləcə də uzanan və davam edən cinayətlərə dair müvafiq normaların Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmaması səbəbindən məhkəmə təcrübəsində çətinliyin yaranmasını nəzərə alaraq “Azərbaycan Respublikasının cinayət-prosessual qanunvericiliyində əks olunan uzanan və davam edən cinayətlərlə bağlı Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 75-ci maddəsinin şərh olunmasına dair” 2006-cı il 27 dekabr tarixli Qərarında uzanan və davam edən cinayətlərin anlayışı, bu növ cinayətlərin başlanması və başa çatması onların müəyyənləşdirən müddələrin Cinayət Məcəlləsinə əlavə olunmasını Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə etmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu məhkəmə təcrübəsi üçün böyük əhəmiyyətə malik olduğunu vurğulayaraq, həmin məsələnin Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən bir daha nəzərdən keçirilməsini vacib hesab edir.

Eyni zamanda nəzərə almaq lazımdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsində göstərilən cinayət əməli alternativ tərkibli olmaqla, onun obyektiv cəhətini satış məqsədi olmadan qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri şəxsi istehlak miq-

darından artıq miqdarda əldə etmə, saxlama, hazırlama, emal etmə və daşıma təşkil edir.

Cinayət Məcəlləsində alternativ əlamətli obyektiv cəhətə malik xeyli sayda cinayət tərkibi vardır. Alternativ əlamətli cinayət tərkibini o cinayət əməlləri yaradır ki, orada başa çatmış cinayət tərkibinin olması üçün Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsinin dispozişiyasında alternativ olaraq nəzərdə tutulmuş hərəkət və ya hərəkətsizlikdən birinin törədilməsi kifayət etsin.

Başqa sözlə, alternativ əlamətli cinayət tərkibinin xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, belə cinayətin başa çatmış hesab edilməsi üçün maddədə nəzərdə tutulmuş alternativ hərəkətlərdən birinin və ya bir neçəsinin törədilməsi kifayətdir. Bu hərəkətlərdən hətta birinin başa çatması artıq cinayətin törədilməsi kimi qiymətləndirilir.

Buna görə, Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsinin obyektiv cəhətini təşkil edən hərəkətlərdən hər hansı birinin başa çatması anında bu maddədə nəzərdə tutulan cinayət başa çatmış hesab olunur.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– Konstitusiyanın 127-ci maddəsinin II hissəsində, Cinayət Məcəlləsinin 8.1 və 9-cu maddələrində təsbit olunmuş ədalət və humanizm prinsipləri baxımından həmin Məcəllənin 18 və 65-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq residiv zamanı cəzanın sərtləşdirilməsi əvvəl törədilmiş cinayətə görə təkrar cəzalandırma kimi qəbul oluna bilməz. Belə cəza əməlin ictimai təhlükəliliyinə və onu törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə adekvat qiymət olmaqla, Konstitusiyanın 64-cü maddəsinin “heç kəs bir cinayətə görə təkrarən məhkum edilə bilməz” tələbini pozmur.

– Cinayət Məcəlləsinin 27.1-ci maddəsinin tələbləri baxımından həmin Məcəllənin 234.1-ci maddəsinin obyektiv cəhətini təşkil edən hərəkətlərdən hər hansı birinin başa çatması anında bu maddədə nəzərdə tutulan cinayət başa çatmış hesab olunur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaının 130-cu maddəsinin VI hissəsini və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin II hissəsində, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 8.1 və 9-cu maddələrində təsbit olunmuş ədalət və humanizm prinsipləri baxımından həmin Məcəllənin 18 və 65-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq residiv zamanı cəzanın sərtləşdirilməsi əvvəl törədilmiş cinayətə görə təkrar cəzalandırma kimi qəbul oluna bilməz. Belə cəza əməlin ictimai təhlükəliliyinə və onu törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə adekvat qiymət olmaqla, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 64-cü maddəsinin “heç kəs bir cinayətə görə təkrarən məhkum edilə bilməz” tələbini pozmur.

2. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 27.1-ci maddəsinin tələbləri baxımından həmin Məcəllənin 234.1-ci maddəsinin obyektiv cəhətini təşkil edən hərəkətlərdən hər hansı birinin başa çatması anında bu maddədə nəzərdə tutulan cinayət başa çatmış hesab olunur.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О толковании статьи 18 Уголовного кодекса
Азербайджанской Республики с точки зрения
статьи 64 Конституции Азербайджанской Республики и
статьи 8 данного Кодекса и статьи 234.1 Уголовного
кодекса Азербайджанской Республики в отношении
статьи 27.1 данного Кодекса**

18 сентября 2020 года

город Баку

Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева, Рафаэля Гваладзе (судья-докладчик), Махира Мурадова, Исы Наджафова и Кямрана Шафиева, с участием секретаря суда Фараида Алиева,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 27.2 и 33 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном суде” и статьей 39 Внутреннего устава Конституционного суда Азербайджанской Республики рассмотрел на основании обращения Балакенского Районного Суда в судебном заседании, проведенном в порядке письменной процедуры особого конституционного производства, конституционное дело о толковании статьи 18 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики с точки зрения статьи 64 Конституции Азербайджанской Республики и статьи 8 данного кодекса, и статьи 234.1 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики в отношении статьи 27.1 данного Кодекса.

Изучив и обсудив доклад судьи Р.Гваладзе, по делу, письменные суждения заинтересованных субъектов судьи Балакенского районного суда З.Тахирова, главного консультанта отдела госу-

дарственного строительства, административного и военного законодательства Аппарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Т.Шейх-Заманова, специалистов представителя Генеральной прокуратуры Азербайджанской Республики А.Насибова, председателя Уголовной коллегии Верховного суда Азербайджанской Республики Х.Насибова и председателя Уголовной Коллегии Бакинского апелляционного Суда Э.Рагимова и материалы дела, Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

В производстве Балакенского районного суда находится уголовное дело по обвинению А.Мотухова, ранее дважды судимого и имеющего непогашенную судимость за тяжкое преступление, по статье 234.1 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики (далее – Уголовный кодекс). В связи с данным уголовным делом Балакенский районный суд обратился в Конституционный суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный суд) с просьбой дать толкование:

- статьи 18 Уголовного кодекса с точки зрения статьи 64 Конституции Азербайджанской Республики Азербайджанской Республики (далее – Конституция) и статьей 8 данного Кодекса в связи тем, учитывается ли повторно судимость при установлении рецидива и назначении наказания за повторное совершение лицом умышленного преступления в случае, если однажды она была учтена при возникновении рецидива и назначении наказания за совершение умышленного преступления.

- статьи 234.1 Уголовного Кодекса в отношении статьи 27.1 данного кодекса в связи с установлением рецидива в деянии лица с учетом того, что момент окончания преступления по самостоятельным действиям, предусмотренным диспозицией статьи 234.1 Уголовного кодекса и влекущим уголовную ответственность, является различным, и при предъявлении обвинения по этой статье по нескольким действиям, момент окончания преступления по данным действиям отличается один от другого.

Пленум Конституционного суда считает, что для правильного решения поставленных в обращении вопросов, большое значение представляет рассмотрение некоторых положений Конституции, Уголовного кодекса и Уголовно-процессуального кодекса Азербайджанской Республики (далее – Уголовно-процессуальный кодекс) и постановлений Пленума Конституционного суда по этому вопросу.

Согласно статье 64 Конституции, никто не может быть повторно осужден за одно и то же преступление.

По смыслу данной конституционной нормы, выражающей общепризнанный принцип права *non-bis in idem*, запрещается повторное осуждение лица, за ранее совершенное им преступление, за которое оно было осуждено. Это означает то, что лицо не может быть повторно привлечено к уголовной ответственности и наказано за одно и то же преступление. С точки зрения своей конституционно-правовой природы это право не может быть ограничено и, по сути, направлено как к законодательству, так и правоприменителям, привлекающим виновного к уголовной ответственности и назначающим ему вид и пределы наказания (Постановление Пленума Конституционного суда от “О толковании пункта 3 примечаний статьи 177 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики от 4 марта 2013 года”).

Право не быть дважды судимым или наказанным за одно деяние нашло отражение и в международных правовых актах, участницей которых является Азербайджанская Республика.

На основании статьи 14 Международного пакта “О гражданских и политических правах” никто не может быть вторично судим или наказан за преступление, за которое он уже был окончательно осужден или оправдан в соответствии с законом и уголовно-процессуальным правом каждой страны.

Согласно статье 4 Протокола № 7 к Конвенции “О защите прав и основных свобод человека” никто не должен быть повторно судимым или наказан в уголовном порядке в рамках юрисдикции одного и того же государства за преступление, за которое уже был оправдан или осужден в соответствии с законом уголовно-процессуальными нормами этого государства.

Конституционный принцип недопустимости повторного осуждения за одно и то же преступление нашел отражение

также в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве Азербайджанской Республики.

Так, на основании статьи 8.2 Уголовного кодекса никто не может нести уголовную ответственность дважды за одно и то же преступление. А в статье 34.1 Уголовно процессуального кодекса указано, что никто не может быть повторно осужден за совершение одного и того же деяния.

Однако здесь следует иметь в виду, что принцип недопустимости повторного осуждения за одно и то же преступление, как составная часть принципа справедливости, закрепленного в Конституции, Уголовном кодексе и Уголовно-процессуальном кодексе, не может противоречить данному принципу.

Уголовно-правовые институты, такие как защита личности, общества и государства, а также предупреждение преступлений, основаны на принципах гуманизма, справедливости и соразмерности уголовной ответственности.

Именно с точки зрения этих принципов можно внести ясность в вопрос о том, учитывается ли повторно судимость при установлении рецидива и назначении наказания за повторное совершение умышленного преступления в случае, если однажды она была учтена при возникновении рецидива в деянии лица и назначения ему наказания.

В последние годы Пленум Конституционного суда принял 6 постановлений, касающихся судимости и рецидива преступления, в которых были раскрыты и даны соответствующие толкования сущности судимости и рецидива, их природы.

Понятие судимости предусмотрено в статье 83.1 Уголовного кодекса. На основании данной статьи лицо, осужденное за совершение преступления, считается судимым со дня вступления обвинительного приговора суда в законную силу до момента снятия или погашения судимости.

В Постановлении Пленума Конституционного суда “Об обращении Суда Азербайджанской Республики по делам о тяжких преступлениях в связи с толкованием статьи 83 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики” от 25 мая 2009 года отмечено, что судимость обусловлена не только фактом осуждения лица и назначения ему наказания. Судимость выражает правовое положение осужденного, приводящее к правовым послед-

ствиям, установленным уголовным законодательством при повторном совершении преступления. Имеющаяся у лица непогашенная или неснятая судимость, образует особые общественно-правовые отношения, формирующиеся между ним и государством на основе уголовно-правового регулирования, и служащие при совершении этим лицом новых преступлений оценке его личности и совершенных им преступлений как представляющих большую общественную опасность, поэтому предусматривает применение в отношении его более строгих мер уголовно-правового характера.

Рецидивом преступления признается совершение умышленного преступления лицом имеющим судимость, за ранее совершенное умышленное преступление, (статья 18.1 Уголовного Кодекса).

Для наличия рецидива в деянии лица необходимы некоторые условия:

- наличие у лица судимости за ранее совершенное умышленное преступление;
- повторное умышленное совершение лицом преступления;
- последовательное совершение преступлений, составляющих рецидив;
- наличие, не снятой или не погашенной в установленном законом порядке судимости за ранее совершенное преступление.

В статье 18 Уголовного кодекса определены 3 вида рецидива: простой, опасный и особо опасный. По смыслу и существу данной статьи рецидив классифицируется по следующим основаниям:

- характеру совершенных лицом преступлений;
- судимости лица;
- степени тяжести умышленных преступлений.

За рецидив преступлений предусматривается более суровое наказание по основаниям и в пределах, указанных в УК.

В связи с этим Пленум Конституционного суда в своем Постановлении “О толковании статей 18 и 83.1 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики” от 6 сентября 2010 года отметил, что из-за того, что повторное совершение лицом умышленного преступления без погашения судимости свиде-

тельствует о недостаточности исправительного воздействия предыдущего наказания, недостижении цели наказания, высокой общественной опасности личности виновного, законодатель предусмотрел применение к данному лицу более строгого наказания.

В Постановлении же “О толковании статей 18.5, 61.1.1 и 65 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики” от 18 марта 2013 года Пленум Конституционного суда отметил, что при установлении рецидива преступлений, в случае если в соответствующей статье Особенной части Уголовного кодекса рецидив не предусмотрен как признак состава преступления, то согласно статье 61.1.1 данного Кодекса рецидив преступлений следует учитывать как обстоятельство отягчающее наказание, и виновному должно быть назначено наказание с применением статьи 65 данного Кодекса.

Такой вывод Пленума Конституционного суда обусловлен тем, что совершение ранее судимым лицом нового преступления представляет большую общественную опасность. Так, в отношении данного лица уже вынесен обвинительный приговор и назначено наказание. Этим приговором, вынесенным от имени государства, лицу, совершившему преступление, и его поведению была дана отрицательная нравственно-правовая оценка, фактически, сделано предупреждение о недопустимости подобного преступного поведения в будущем. Вновь совершая умышленное преступление, лицо проявляет явное открытое пренебрежение к примененному к нему государственному принуждению.

В сравнении с лицом, впервые совершившим преступное деяние, лицо, повторно совершившее преступление, характеризуется как, имеющее более высокую степень общественной опасности, поэтому назначение этим лицам одного и того же наказания противоречит как закрепленным законодательством принципам гуманизма и справедливости, так и общечеловеческим понятиям данных принципов.

Согласно статье 9 Уголовного кодекса, в которой закреплен принцип гуманизма, Уголовный кодекс обеспечивает безопасность человека. Наказание и иные меры уголовно-правового характера, применяемые к лицу, совершившему преступление,

не могут иметь характер либо цель пытки или другого жестокого, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения.

Принцип гуманизма связан не только с гуманным отношением к лицу, совершившему преступление, но и с обеспечением гуманистических основ общества и государства, защитой прав и свобод законопослушных граждан. Ужесточая наказание за рецидив преступлений, законодатель старается добиться и этих целей, реализовать и данный аспект принципа гуманизма.

В соответствии с частью II статьи 127 Конституции судьи рассматривают дела беспристрастно, справедливо, соблюдая равенство сторон на основе, фактов и в соответствии с законом.

Исходя из принципа справедливости наказание или иные меры уголовно-правового характера, применяемые к лицу, совершившему преступление, должны быть справедливыми, то есть соответствовать характеру и степени общественной опасности преступления, обстоятельствам его совершения и личности виновного (статья 8.1 Уголовного кодекса).

Назначение справедливого наказания является, прежде всего, важным средством достижения цели наказания, то есть восстановления социальной справедливости, исправления осужденного, предупреждения совершения новых преступлений, как осужденным, так и иными лицами.

Понятие личности виновного, предусмотренное статьей 8.1 Уголовного кодекса, выражает социальную сущность данного лица, сложный комплекс характеризующих его признаков, свойств, связей и отношений, условия его социальной и индивидуальной жизни, в той или иной форме повлиявших на совершение преступления, взаимодействующий со всем этим и развивающий его духовно-нравственный мир.

Что касается неоднократно судимого лица, то следует отметить, что такое лицо действительно имеет высокую степень общественной опасности, у него формируется своеобразная “привычка”, и повторное совершение преступлений свидетельствует об устойчивости этой привычки, а продолжение преступной деятельности после осуждения и отбытия заслуженного наказания – о стабильном конфликте интересов личности и общества.

Таким образом, при рассмотрении во взаимосвязи статей 18.1, 65 и 83 Уголовного кодекса установлено, что совершение лицом нескольких преступлений в период судимости, указывая на то, что оно является более опасным для общества лицом, одновременно требует соответствующего подхода в вопросе назначения наказания.

Именно на этой логике основано разделение рецидива в статье 18 Уголовного Кодекса на простой, опасный и особо опасный, и назначение в статье 65 данного Кодекса более строгого наказания за опасный рецидив по сравнению с простым и за особо опасный рецидив в сравнении с опасным.

Как видно, ужесточение наказания при рецидиве в соответствии с требованиями статей 18.1 и 65 Уголовного кодекса – это не повторное наказание за ранее совершенное преступление, а адекватная оценка общественной опасности деяния и личности лица, признанного виновным в его совершении.

Учитывая это, Пленум Конституционного суда считает, что с точки зрения принципов справедливости и гуманизма, закрепленных в части II статьи 127 Конституции, статьях 8.1 и 9 Уголовного кодекса, ужесточение наказания при рецидиве в соответствии с требованиями статей 18 и 65 Уголовного кодекса не может рассматриваться как повторное наказание за ранее совершенное преступление, такое наказание, являясь адекватной оценкой общественной опасности деяния и личности лица, признанного виновным в его совершении, не нарушает требования статьи 64 Конституции о том, что “никто не может быть повторно осужден за одно и то же преступление”.

Как следует из обращения Балакенского районного суда по другому вопросу, А.Мотухову было предъявлено обвинение по совокупности трех самостоятельных действий, отнесенных к объективной стороне статьи 234.1 Уголовного кодекса – приобретение, перевозка и хранение наркотических средств. Два из этих трех действий – приобретение и перевозку А.Мотухов совершил в сентябре 2019 года, с этого момента вменяемые ему деяния связанные с приобретением и перевозкой наркотических средств завершились, а деяние, связанное с хранением наркотических средств, завершилось после обнаружения их в его доме 2 марта 2020 года.

Обращающийся отмечает, что при признании деяния, предусмотренного статьей 234.1 Уголовного кодекса, оконченным в сентябре 2019 года, неснятая или непогашенная судимость А.Мотухова по статье 18.2.1 данного Кодекса служит основанием для возникновения в его деянии опасного рецидива преступления. В случае же признания моментом окончания вменяемого преступного деяния, связанного с незаконным хранением наркотических средств, 2 марта 2020 года данная судимость не может служить основанием для возникновения опасного рецидива, поскольку предыдущая судимость А.Мотухова была погашена.

В обращении указано, что возникает необходимость в толковании статьи 234.1 данного кодекса в отношении статьи 27.1 данного кодекса в связи с определением момента окончания, действий, каждое из которых на основании диспозиции статьи 234.1 Уголовного кодекса самостоятельно влечет уголовную ответственность и момент завершения которых различен, в том числе в совокупности преступлений по незаконному приобретению, перевозке и хранению наркотических средств.

Пленум Конституционного суда считает важным отметить по этому вопросу следующее.

В соответствии со статьей 27.1 Уголовного кодекса преступление признается оконченным если в совершенном лицом деянии (действии или бездействии) содержатся все признаки состава преступления, предусмотренного настоящим кодексом. Соответственно при отсутствии одного из признаков состава совершенное деяние не может квалифицироваться как оконченное преступление.

Из обращения становится ясно, что один из спорных вопросов связан с тем, с какого времени исчисляется момент окончания отнесенного к объективной стороне статьи 234.1 Уголовного кодекса незаконного хранения наркотических средств или психотропных веществ в количестве, превышающем необходимое для личного потребления.

В связи с этим Пленум Конституционного суда отмечает, что незаконное хранение наркотических средств, психотропных веществ или их прекурсоров, предусмотренное статьей 234 Уголовного кодекса, является длящимся преступлением.

Несмотря на то, что в уголовном законодательстве понятия длящихся и продолжаемых преступлений не предусмотрено, тем не менее в статье 74.2 Уголовно процессуального кодекса эти преступления упоминаются.

Пленум Конституционного суда, учитывая опыт других стран, а также возникновение трудностей в судебной практике в связи с тем, что соответствующие нормы относительно длящихся и продолжаемых преступлений не предусмотрены Уголовным кодексом, в постановлении “О толковании статьи 75 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики в связи с длящимися и продолжаемыми преступлениями, отраженными в уголовно-процессуальном законодательстве Азербайджанской Республики”, от 27 декабря 2006 года рекомендовал Милли Меджлису Азербайджанской Республики внести в Уголовный кодекс положения, определяющие понятие длящихся и продолжаемых преступлений, моменты начала и окончания данных видов преступлений.

Подчеркивая, большое значение этого вопроса для судебной практики Пленум Конституционного суда, считает важным повторное рассмотрение его Милли Меджлисом Азербайджанской Республики.

В то же время следует иметь в виду, что указанное в статье 234.1 Уголовного кодекса преступное деяние, является альтернативным по своему составу, его объективную сторону составляют незаконное приобретение, хранение, изготовление, обработка, перевозка без цели сбыта наркотических средств или психотропных веществ в количестве, превышающем необходимое для личного потребления.

Уголовный Кодекс содержит значительное количество составов преступлений, имеющих объективный характер с альтернативными признаками. Состав преступления с альтернативным признаком создают преступные деяния, для наличия состава оконченного преступления в которых достаточно совершения одного из действий или бездействия, предусмотренных в качестве альтернативы диспозицией соответствующей статьи Уголовного Кодекса.

Иными словами, особенность состава преступления с альтернативным признаком состоит в том, что для признания такого

преступления оконченным достаточно совершения предусмотренных статьей одного или нескольких альтернативных действий. Завершение хотя бы одного из этих действий уже расценивается как совершение преступления.

Поэтому в момент окончания одного из действий, составляющих объективную сторону статьи 234.1 Уголовного кодекса, преступление, предусмотренное данной статьей, считается оконченным.

На основании вышеуказанного Пленум Конституционного суда приходит к следующим выводам:

– С точки зрения принципов справедливости и гуманизма, закрепленных в части II статьи 127 Конституции, статьях 8.1 и 9 Уголовного Кодекса, ужесточение наказания при рецидиве в соответствии с требованиями статей 18 и 65 данного Кодекса не может рассматриваться как повторное наказание за ранее совершенное преступление. Такое наказание, являясь адекватной оценкой общественной опасности деяния и личности лица, признанного виновным в его совершении, не нарушает требования статьи 64 Конституции о том, что “никто не может быть повторно осужден за одно и то же преступление”.

– С точки зрения требований статьи 27.1 Уголовного кодекса, в момент окончания одного из действий, составляющих объективную сторону статьи 234.1 данного Кодекса, преступление, предусмотренное этой статьей, считается оконченным.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики и статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном суде”, Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики

ПОСТАНОВИЛ:

1. С точки зрения принципов справедливости и гуманизма, закрепленных в части II статьи 127 Конституции Азербайджанской Республики, статьях 8.1 и 9 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики, ужесточение наказания при рецидиве в соответствии с требованиями статей 18 и 65 данного Кодекса не может рассматриваться как повторное нака-

зание за ранее совершенное преступление. Такое наказание, являясь адекватной оценкой общественной опасности деяния и личности лица, признанного виновным в его совершении, не нарушает требования статьи 64 Конституции Азербайджанской Республики о том, что “никто не может быть повторно осужден за одно и то же преступление”.

2. С точки зрения требований статьи 27.1 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики, в момент окончания одного из действий, составляющих объективную сторону статьи 234.1 данного Кодекса, преступление, предусмотренное этой статьей, считается оконченным.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах “Азербайджан”, “Республика”, “Халг газети”, “Бакинский рабочий” и “Вестнике Конституционного суда Азербайджанской Республики”.

5. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I****Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin
129.1.3-cü maddəsinin şərh olunmasına dair****4 noyabr 2020-ci il****Bakı şəhəri**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev (məruzəçi-hakim), Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 33-cü maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiya icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsinin şikayət verən şəxsin yaşayış yeri müddəasının şərh edilməsinə dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim C.Qaracayevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin hakimi Babək Pənahovun, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının Dövlət quruculuğu, inzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi R.Cəlilovun və mütəxəssis Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi H.Məmmədovun yazılı mülahizələrini, ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Konstitusiya hüququ kafedrasının müəllimi, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru G.Cəbinin rəyini və iş mate-

riallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin (bundan sonra – İnzibati Xətalər Məcəlləsi) 129.1.3-cü maddəsinin şikayət verən şəxsin yaşayış yeri müddəasının şərh edilməsi və inzibati xətalər qanunvericiliyində məhkəmə aidiyyətini tənzimləyən normalara aydınlıq gətirilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdə qeyd edilir ki, Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin 22-ci polis şöbəsinin rəisi tərəfindən qəbul edilmiş 8 fevral 2020-ci il tarixli inzibati tənbeh vermə haqqında qərar ilə E.Mehdiyev İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 157-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək 300 manat məbləğində cərimə edilmişdir. İş üzrə zərər çəkmiş şəxs A.Heydərov həmin qərardan Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinə şikayət vermişdir. Həmin şikayət üzrə qəbul edilmiş Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 28 fevral 2020-ci il tarixli qərarı ilə İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsi rəhbər tutularaq şikayətin və ona əlavə edilmiş sənədlərin aidiyyəti üzrə Abşeron Rayon Məhkəməsinə göndərilməsi qərara alınmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 14 may 2020-ci il tarixli qərarı ilə A.Heydərovun həmin qərardan verdiyi şikayəti təmin edilmiş və iş mahiyyəti üzrə baxılması üçün Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin bu mövqeyi ilə razılaşmayan Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsi inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan verilmiş şikayətə baxmağa hazırlıq zamanı qəbul edilmiş qərardan şikayət verilməsinin mümkünlüyü məsələsinin aydınlaşdırılmasının və iş üzrə tətbiq edilən İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsinin şikayət verən şəxsin yaşayış yeri müddəasının şərh edilməsinin zəruriliyi qənaətinə gəlmişdir.

Müraciətdə göstərilmişdir ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 132.1.1-ci maddəsinə əsasən inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan verilən şikayətə və ya protestə baxmağa hazırlıq zamanı hakim,

səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) tərəfindən inzibati xəta haqqında işin həmin hakimə, səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə) aid olub-olmaması məsələsi həll edilir. Həmin Məcəllənin 132.2-ci maddəsi şikayətə və ya protestə baxılma hakimin, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) səlahiyyətinə aid olmadıqda, şikayət və ya protestin bütün materiallarla birlikdə aidiyyəti üzrə göndərilməsini müəyyən etmişdir.

Həmin Məcəllənin 129.4-cü maddəsinə müvafiq olaraq, şikayətə və ya protestə baxılma hakimin, orqanın (vəzifəli şəxsin) səlahiyyətinə aid olmadıqda, şikayət və ya protest üç gün müddətində aidiyyəti üzrə göndərilir.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsinə əsasən, barəsində qərar çıxarılmış fiziki şəxs, yetkinlik yaşına çatmayanların qanuni nümayəndəsi, hüquqi şəxsin nümayəndəsi, zərər çəkmiş şəxs, müdafiəçi və nümayəndə, həmçinin bu Məcəllənin 43.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan vəzifəli şəxs inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət, prokuror isə protest verə bilər. Həmin Məcəllənin 128.2.3-cü maddəsinə görə, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından şikayət və ya protest yuxarı səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə) və ya məhkəməyə verilir.

Eyni zamanda, həmin Məcəllənin 129.1.3-cü maddəsinə əsasən, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə verilən şikayət – şikayət verən şəxsin yaşayış yeri və ya hüquqi şəxsin ünvanının olduğu yer üzrə rayon (şəhər) məhkəməsinə verilir.

“Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Qanun) 3-cü maddəsinin birinci hissəsinin 1-ci bəndinə əsasən isə Azərbaycan Respublikası vətəndaşının yaşayış yeri yalnız Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi ilə müəyyən edilir.

Müraciətedənin qənaətinə görə, inzibati xətalər qanunvericiliyində müəyyən edilmiş şikayət verən şəxsin yaşayış yeri müddəasının bu Qanunda nəzərdə tutulmuş yaşayış yerini ehtiva etməsi və ya şəxsin faktiki yaşayış yerini nəzərdə tutması ilə bağlı məhkəmə təcrübəsində fikir ayrılığı mövcuddur.

Eyni zamanda inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan verilən şikayətə baxmağa hazırlıq zamanı işin aidiyyəti üzrə göndərilməsi barədə qəbul edilmiş qəraddan şikayət vermək nəzərdə tutulma-

sa da, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin həmin şikayətə baxaraq birinci instansiya məhkəməsinə göstəriş verməsi vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasına maneələr yaradaraq prosessual qənaət prinsipinin pozulmasına da səbəb olur.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu ilk növbədə qeyd edir ki, məhkəmə təcrübəsində məhkəmə aidiyyəti qaydasına fərqli yanaşma nəticədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiyaya) 62-ci maddəsində göstərilən hər kəsin onun işinə qanunla müəyyən edilmiş məhkəmədə baxılması hüququnun pozulmasına səbəb ola bilər.

Konstitusiyanın 60-cı maddəsində nəzərdə tutulan hər kəsin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə dair məhkəmə təminatı hər kəsin ayrılmaz hüququdur və heç bir halda məhdudlaşdırıla bilməz.

Şəxsin məhkəmə müdafiəsi hüququnun tam həcmdə həyata keçirilməsi və pozulmuş hüquqların ədalət mühakiməsinin əsas prinsiplərinin tələblərinə cavab verən şəkildə bərpa edilməsi üçün qanunvericilikdə xüsusi təminatlar nəzərdə tutulmuşdur. Məhkəmə aidiyyəti institutu bu təminatlardan biridir.

Qanunverici eyni zamanda məhkəmə aidiyyətinin pozulmasına görə qadağa nəzərdə tutmuşdur. Belə ki, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 15-ci maddəsinə əsasən, işlərin Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş məhkəmə aidiyyətinin dəyişdirilməsi və ya əsassız olaraq qanuni hakimin icraatından alınması qadağandır.

İnzibati xətlər haqqında işlərin rayon (şəhər) məhkəmələrinə aidiyyəti İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 43-cü maddəsi ilə, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarına aidiyyəti isə həmin Məcəllənin 44-cü maddəsi ilə tənzimlənir.

Barəsində qərar çıxarılmış fiziki şəxs, yetkinlik yaşına çatmayanların qanuni nümayəndəsi, hüquqi şəxsin nümayəndəsi, zərər çəkmiş şəxs, müdafiəçi və nümayəndə, həmçinin bu Məcəllənin 43.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan vəzifəli şəxs inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət, prokuror isə protest verə bilər (İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsi).

İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 128-ci maddəsi inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət və ya protest vermək hüququnu, həmin Məcəllənin 129.1-ci maddəsi isə inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət və ya protestin verilmə qaydasını müəyyən etmişdir.

Öz növbəsində hakim inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan verilən şikayətə və ya protestə baxmağa hazırlıq zamanı inzibati xəta haqqında işin həmin hakimə aid olub-olmaması məsələsini həll edir, şikayətə və ya protestə baxılma hakimin səlahiyyətinə aid olmadıqda, şikayət və ya protest bütün materiallarla birlikdə aidiyyəti üzrə göndərilir (İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 132.1.1 və 132.2-ci maddələri).

Beləliklə, qanunverici inzibati xəta haqqında iş üzrə qəbul edilən yekun sənəd olan qərardan şikayət verilməsinin qaydasını və belə şikayəti verə bilən subyektlərin dairəsini dəqiq müəyyən edərək bu hüququ prosesin bütün iştirakçılarna aid etmişdir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128-ci maddəsi baxımından həmin Məcəllənin 109-cu maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2019-cu il 3 may tarixli Qərarı).

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bu Qərada formalaşdırdığı hüquqi mövqeyinə görə, inzibati xətalər qanunvericiliyinin ümumi və xüsusi normalarında məhkəmə qəraradlarından şikayət verilməsi nəzərdə tutulmamışdır. Yəni İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 128-ci maddəsinin tələbləri baxımından həmin Məcəllənin 109-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş inzibati xətalər haqqında işin baxılmasına hazırlanması zamanı qəbul edilən qəraradlardan apellyasiya şikayəti vermək hüququ istisna edilir.

Qanunvericinin belə yanaşması onunla izah olunur ki, qərarad məsələni mahiyyəti üzrə həll etmir, şəxsin hüquq və azadlıqlarını məhdudlaşdırmır, mübahisənin gələcəkdə davam etdirilməsini istisna etmir, o, yalnız işin ədalətli həll olunmasına xidmət edir. Eyni zamanda, qanunverici, prosessual qənaət prinsipini rəhbər tutaraq məhkəmə prosesinin lüzumsuz olaraq uzanmasının qarşısını almaq məqsədi ilə hər bir qərarad üzrə şikayətin verilməsini mümkünsüz hesab etmişdir.

Müraciətdə qaldırılan ikinci məsələ inzibati xəta haqqında iş üzrə səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə verilən şikayətin, şikayət verən şəxsin qeydiyyatda olduğu ünvan üzrə və ya faktiki yaşayış yeri üzrə verilməsi ilə bağlıdır.

Müraciətdə göstərilir ki, iş üzrə zərər çəkmiş şəxs A.Heydərovun Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin inzibati tənbeh vermə haqqında qərarından verdiyi şikayəti üzrə Bakı şəhəri Nəsimi

Rayon Məhkəməsi İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsinin tələblərini rəhbər tutaraq 28 fevral 2020-ci il tarixli qərarı ilə şikayəti və ona əlavə edilmiş sənədləri şikayətçinin (iş üzrə zərər çəkmiş şəxsin) qeydiyyatına müvafiq olaraq aidiyyəti üzrə Abşeron Rayon Məhkəməsinə göndərmişdir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu bununla bağlı qeyd edir ki, şəxsin yaşayış yeri üzrə qeydiyyatı “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Qanun ilə tənzimlənir. Həmin Qanunun 1-ci maddəsinə görə, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyata alınmalıdırlar. Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatın məqsədi Azərbaycan Respublikasında yaşayan şəxslərin uçota alınması, onların başqa şəxslər, dövlət və cəmiyyət qarşısında vəzifələrinin icra edilməsi, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsi (sosial müdafiə, pensiya təminatı, hərbi xidmətə çağırış, məhkəmə qərarlarının icrası və s.) üçün zəruri şərait yaratmaqdır.

“Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Qanunun 3-cü maddəsinin birinci hissəsinin 1-ci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikası vətəndaşının yaşayış yeri yalnız Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi ilə müəyyən edilir.

Qeyd edilməlidir ki, “Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən, vətəndaşın yaşadığı yer barədə məlumat şəxsiyyət vəsiqəsinə yerləşdirilən elektron daşıyıcıya (çipə) daxil edilir. Qanunvericiliyin tələblərinə görə, yaşayış yerini dəyişdirmiş vətəndaş yeni yaşayış yerinə gəldikdən sonra 10 gündən gec olmayaraq qeydiyyata alınması üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanına müraciət etməlidir. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı yaşayış yerinin dəyişdirilməsi ilə bağlı müvafiq sənədləri təqdim etmiş vətəndaşı dərhal yaşayış yeri üzrə qeydiyyata almalı və onun şəxsiyyət vəsiqəsinin elektron daşıyıcısında yaşayış yeri haqqında məlumatı dəyişdirməlidir.

Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyatın aparılması insan hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasına deyil, onların reallaşdırılmasına yönəlmişdir. Belə ki, vətəndaşlığı təsdiq edən digər sənədlərdən fərqli olaraq Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi onun sahibi haqqında daha ətraflı məlumatları özün-

də əks etdirir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5-ci maddəsinin və “Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi nümunəsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Şəxsiyyət vəsiqəsinin təsviri”nin müddələrinin şərh olunması barədə 2003-cü il 31 yanvar tarixli Qərarı).

Göründüyü kimi, qanunverici hər hansı bir şəxsin yaşayış yeri və olduğu yerin müəyyən olunması üçün heç bir məhdudiyət qoymadan onun əsas diqqətini özünə daimi və ya müvəqqəti yaşamaq üçün seçdiyi ünvan üzrə qanunla müəyyən olunmuş qaydada qeydiyyatdan keçmək zərurətinə yönəldir. “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Qanunun 1-ci maddəsinin ikinci hissəsi bu məqsədə yönəlmişdir. Belə ki, yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat icazə xarakteri daşımır və yalnız Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş hallarda hüquqi nəticəyə səbəb ola bilər. Daimi və ya müvəqqəti yaşayış yeri haqqında qeydiyyat orqanlarının məlumatlandırılması vətəndaşın, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin vəzifəsidir.

Qeyd edilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, məhkəmələr inzibati xətlər haqqında iş üzrə qərardan verilmiş şikayətə baxmağa hazırlıq zamanı İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsində qeyd olunan şikayət verən şəxsin yaşayış yerinin müəyyən edilməsi üçün “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Qanunun 3-cü maddəsində nəzərdə tutulan yaşayış yerinin müəyyən edilməsi barədə sənədlərdə və (və ya) onların elektron daşıyıcısında əks olunan məlumata əsaslanaraq məhkəmə aidiyyəti məsələsini həll etməlidirlər.

Bununla belə artıq qeyd edildiyi kimi, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsi inzibati xəta haqqında qəbul edilmiş qərardan şikayət və ya protest verən şəxslərin dairəsini dəqiq müəyyən edir. Belə ki, barəsində qərar çıxarılmış fiziki şəxs, yetkinlik yaşına çatmayanların qanuni nümayəndəsi, hüquqi şəxsin nümayəndəsi, zərər çəkmiş şəxs, müdafiəçi və nümayəndə, həmçinin həmin Məcəllənin 43.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan vəzifəli şəxs inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət, prokuror isə protest verə bilər.

Öz növbəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət və ya protestin verilmə qaydasını müəyyən edən İnzibati Xətlər Mə-

cəlləsinin 129.1.3-cü maddəsi səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə şikayətin yalnız şikayət verən şəxsin yaşayış yeri və ya hüquqi şəxsin ünvanının olduğu yer üzrə verilməsini müəyyən edir.

Belə olan halda barəsində qərar çıxarılmış fiziki şəxs və ya zərər çəkmiş şəxs (şəxslər) hər biri ayrılıqda qeydiyyatda olduqları ünvan üzrə şikayət vermək hüququnu əldə etmiş olurlar. Bu cür vəziyyət prosesual qənaət prinsipinin pozulmasına və inzibati xətlər qanunvericiliyinin qeyri-effektivliyinə səbəb ola bilər.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsində müəyyən edilmiş məhkəmə aidiyyəti qaydasının qanunvericilik qaydasında təkmilləşdirilməsi məqsədmüvafiqdir.

Göstərilənlərlə bağlı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, qanunverici bu məsələdə geniş mülahizə sərbəstliyinə malikdir.

Bununla yanaşı, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu diqqəti ona cəlb etməyi vacib bilir ki, qanunverici İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 110.1-ci maddəsində inzibati xəta haqqında işin baxılması yerini müəyyən etmişdir.

Belə ki, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 110.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, inzibati xəta haqqında işə onun törədildiyi yerdə baxılır. Həmin maddənin ikinci cümləsinə görə isə barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat aparılan şəxsin vəsatətinə əsasən inzibati xəta haqqında işə onun yaşadığı yer üzrə baxıla bilər.

Beləliklə, inzibati xətlər qanunvericiliyi inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatın aparılmasının iki əsas məkanını nəzərdə tutur: xətanın törədildiyi yer və ya barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat aparılan şəxsin yaşadığı yer.

İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 110.1-ci maddəsi məhkəmə təcrübəsində mübahisə doğurmur.

Bununla bağlı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, qanunverici tərəfindən İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsində dəyişikliklər edilənədək səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə şikayət həmin Məcəllənin 110.1-ci maddəsində müəyyən olunmuş qaydaya uyğun olaraq inzibati xətanın törədildiyi və yaxud barəsində qərar çıxarılmış şəxsin vəsatətinə əsasən onun yaşadığı yer üzrə verilə bilər.

Qeyd olunmalıdır ki, inzibati xətanın törədildiyi yer üzrə aidiyyəti məhkəmə həmin ərazi üzrə yol hərəkəti qaydalarının təşkilinə, ətraf mühitin şəraitinə və inzibati araşdırma predmeti ola bilən digər sahələrin yerli aspektlərinə və xüsusiyyətlərinə dair daha məlumatlı olmaqla inzibati xətanın obyektiv və subyektiv tərəflərini qiymətləndirmək və törədilən əməlin ciddiliyini operativ şəkildə müəyyən etmək imkanına malikdir.

Göstərilənlərə əsasən, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– İnzibati Xətalər Məcəlləsinin tələbləri baxımından inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan verilən şikayətə və ya protestə baxmağa hazırlıq zamanı qəbul edilən qərardaddan apellyasiya şikayəti vermək hüququ istisna edilir;

– İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsində müəyyən edilmiş məhkəmə aidiyyəti qaydasının təkmilləşdirilməsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə edilsin.

Qanunverici tərəfindən İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsində dəyişikliklər edilənədək səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə şikayət həmin Məcəllənin 110.1-ci maddəsində müəyyən olunmuş qaydaya uyğun olaraq inzibati xətanın törədildiyi və yaxud barəsində qərar çıxarılmış şəxsin vəsatətinə nə əsasən onun yaşadığı yer üzrə verilə bilər;

– İnzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan verilən şikayətə baxmağa hazırlıq zamanı ərazi üzrə məhkəmə aidiyyəti, barəsində qərar çıxarılmış şəxsin “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Qanunun 3-cü maddəsində əks olunan yaşayış yerinin müəyyən edilməsi barədə sənədlərdə və (və ya) onların elektron daşıyıcısında göstərilən yaşayış yeri üzrə müəyyən edilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin tələbləri baxımından inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan verilən şikayətə baxmağa hazırlıq zamanı qəbul edilən qərardaddan apellyasiya şikayəti vermək hüququ istisna edilir;

kayətə və ya protestə baxmağa hazırlıq zamanı qəbul edilən qərar-daddan apellyasiya şikayəti vermək hüququ istisna edilir.

2. Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsində müəyyən edilmiş məhkəmə aidiyyəti qaydasının təkmilləşdirilməsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə edilsin.

Qanunverici tərəfindən Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 129.1.3-cü maddəsində dəyişikliklər edilənədək səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə şikayət həmin Məcəllənin 110.1-ci maddəsində müəyyən olunmuş qaydaya uyğun olaraq inzibati xətanın törədildiyi və yaxud barəsində qərar çıxarılmış şəxsin vəsatətinə əsasən onun yaşadığı yer üzrə verilə bilər.

3. İnzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan verilən şikayətə baxmağa hazırlıq zamanı ərazi üzrə məhkəmə aidiyyəti, barəsində qərar çıxarılmış şəxsin “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsində əks olunan yaşayış yerinin müəyyən edilməsi barədə sənədlərdə və (və ya) onların elektron daşıyıcısında göstərilən yaşayış yeri üzrə müəyyən edilir.

4. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

5. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

6. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О толковании статьи 129.1.3 Кодекса Азербайджанской
Республики об административных проступках**

4 ноября 2020 года

город Баку

Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева (судья-докладчик), Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова, Исы Наджафова и Кямрана Шафиева,

с участием секретаря суда Фараида Алиева,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 27.2 и 33 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном суде” и статьей 39 Внутреннего устава Конституционного суда Азербайджанской Республики на основании обращения Насимнского районного суда города Баку рассмотрел в судебном заседании, проведенном в порядке письменной процедуры особого конституционного производства, конституционное дело о толковании положения статьи 129.1.3 Кодекса Азербайджанской Республики об административных проступках относительно места жительства подавшего жалобу лица.

Изучив и обсудив доклад судьи Дж.Гараджаева по делу, письменные суждения представителей заинтересованных субъектов – судьи Насиминского районного суда города Баку Бабека Панахова, главного консультанта отдела государственного строительства, административного и военного законодательства Аппарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Р.Джалилова и специалиста – судьи Бакинского апелляционного суда Х.Мамедова, заключение эксперта – преподавателя кафедры конституционного права Бакинского государственного

университета, доктор философии по праву Г.Джаби и изучив и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Насиминский районный суд города Баку, обратился в Конституционный суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный суд) с просьбой дать толкование положению статьи 129.1.3 Кодекса Азербайджанской Республики об административных проступках (далее – Кодекс об административных проступках) относительно места жительства лица, подающего жалобу и разъяснить нормы, регулирующие судебную подведомственность, имеющиеся в законодательстве об административных проступках.

В обращении отмечается, что решением о наложении административного взыскания от 8 февраля 2020 года, принятым начальником 22-го отдела полиции Насиминского районного управления полиции города Баку, Э.Мехдиев был признан виновным по статье 157 Кодекса об административных проступках и оштрафован на сумму в 300 манат. Потерпевший по делу А.Гейдаров обжаловал это решение в Насиминский районный суд города Баку. Определением Насиминского районного суда города Баку от 28 февраля 2020 года, принятым по данной жалобе, в соответствии статьей 129.1.3 Кодекса об административных проступках, было принято решение направить жалобу и приложенные к ней документы в Абшеронский районный суд.

Решением Бакинского апелляционного суда от 14 мая 2020 года жалоба А.Гейдарова на данное определение была удовлетворена и дело направлено для рассмотрения по существу в Насиминский районный суд города Баку.

Насиминский районный суд города Баку, не согласившись с данной позицией Бакинского апелляционного суда, пришел к выводу о необходимости разъяснения вопроса о возможности обжалования определения, вынесенного во время подготовки к рассмотрению жалобы, поданной на решение по делу об административном проступке, и толкования примененного по делу положения статьи 129.1.3 Кодекса об административных

проступках относительно места жительства лица подающего жалобу.

В обращении указано, что на основании статьи 132.1.1 Кодекса об административных проступках во время подготовки к рассмотрению жалобы или протеста на постановление по делу об административном проступке судья, полномочный орган (должностное лицо) разрешает вопрос о том, относится ли дело об административном проступке к компетенции судьи, полномочного органа (должностного лица). Статья 132.2 данного же Кодекса устанавливает, что если рассмотрение жалобы или протеста не относится к компетенции судьи, полномочного органа (должностного лица), то жалоба или протест должны быть вместе со всеми материалами направляются по подведомственности.

В соответствии со статьей 129.4 данного Кодекса, если рассмотрение жалобы или протеста не относится к компетенции данного судьи, органа (должностного лица), жалоба или протест в течение трех дней направляются по подведомственности.

На основании статьи 128.1 Кодекса об административных проступках, физическое лицо, законный представитель несовершеннолетнего, представитель юридического лица, в отношении которых принято постановление, потерпевший, защитник и представитель, а также должностное лицо, предусмотренное в статье 43.2 настоящего Кодекса, вправе обжаловать постановление по делу об административном проступке, а прокурор – опротестовать его. Согласно статье 128.2.3 данного Кодекса, жалоба или протест на постановление полномочного органа (должностного лица) подается вышестоящему полномочному органу (должностному лицу) либо в суд.

Вместе с тем, на основании статьи 129.1.3 данного Кодекса, жалоба, подаваемая в суд на решение полномочного органа (должностного лица), подается в районный (городской) суд по месту жительства лица, подающего жалобу, или по адресу юридического лица.

На основании пункта 1 части первой статьи 3 Закона Азербайджанской Республики “О регистрации по месту жительства и месту пребывания” (далее – Закон “О регистрации по месту жительства и месту пребывания”), место жительства

гражданина Азербайджанской Республики устанавливается только удостоверением личности гражданина Азербайджанской Республики.

Согласно заключению обратившегося лица, в судебной практике имеются разногласия в связи с тем, включает ли установленное в законодательстве об административных проступках положение относительно места жительства лица, подающего жалобу место жительства, предусмотренное в данном Законе, или оно подразумевает фактическое место жительства лица.

Вместе с тем, хотя во время подготовки к рассмотрению жалобы на постановление по делу об административном проступке не предусмотрено обжалования вынесенного определения, о направлении дела по подведомственности, тем не менее, рассмотрение данной судом апелляционной инстанции жалобы и дача им указаний суду первой инстанции чинит препятствия формированию единой судебной практики и нарушает принцип процессуальной экономии.

Пленум Конституционного суда, в первую очередь, отмечает, что иной подход к порядку судебной подведомственности в судебной практике в конечном итоге может привести к нарушению права каждого на рассмотрение его дела в установленном законом суде, указанного в статье 62 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция).

Гарантия защиты прав и свобод каждого в суде, предусмотренная статьей 60 Конституции, является неотъемлемым правом каждого и ни в коем случае не может быть ограничено.

Для реализации права лица на судебную защиту в полном объеме и восстановления нарушенных прав в форме, отвечающей требованиям основных принципов правосудия, в законодательстве предусматриваются специальные гарантии. Институт судебной подведомственности является одной из таких гарантий.

Законодатель также предусмотрел запрет за нарушение судебной подведомственности. Так, на основании статьи 15 Закона Азербайджанской Республики “О судах и судьях”, запрещено изменение судебной юрисдикции дел, определенных законодательством Азербайджанской Республики, или необоснованное изъятие дел у законного судьи.

Подведомственность дел об административных проступках районным (городским) судам регулируется статьей 43 Кодекса об административных проступках, а их подведомственность соответствующим органам исполнительной власти – статьей 44 данного Кодекса.

Физическое лицо, законный представитель несовершеннолетнего, представитель юридического лица, в отношении которых принято постановление, потерпевший, защитник и представитель, а также должностное лицо, предусмотренное в статье 43.2 настоящего Кодекса, вправе обжаловать постановление по делу об административном проступке, а прокурор – опротестовать его (статья 128.1 Кодекса об административных проступках).

Статья 128 Кодекса об административных проступках определяет право на обжалование или опротестование постановления по делу об административном проступке, а статья 129.1 данного Кодекса – порядок обжалования или опротестования постановления по делу об административном проступке.

Судья, в свою очередь, во время подготовки к рассмотрению жалобы или протеста на постановление по делу об административном проступке, разрешает вопрос о том, относится ли дело об административном проступке к компетенции судьи, и если рассмотрение жалобы или протеста не относится к компетенции судьи, направляет их вместе со всеми материалами по подведомственности (статьи 132.1.1 и 132.2 Кодекса об административных проступках).

Таким образом, четко установив порядок обжалования постановления, являющегося итоговым документом по делу об административном проступке, а также круг субъектов, которые могут подавать такую жалобу, законодатель относит это право ко всем участникам данного юридического процесса (Постановление Пленума Конституционного суда “О толковании статьи 109 Кодекса Азербайджанской Республики об административных проступках с точки зрения статьи 128 данного Кодекса “ от 3 мая 2019 года).

Согласно правовой позиции, сформулированной Пленумом Конституционного суда в данном Постановлении, общие и специальные нормы законодательства об административных прос-

тупках не предусматривают обжалования судебных определений. То есть, с точки зрения требований статьи 128 Кодекса об административных проступках, право апелляционного обжалования определений, вынесенных при подготовке к рассмотрению дела об административных проступках, предусмотренного статьей 109 данного Кодекса, исключается.

Подобный подход законодателя объясняется тем, что определение не разрешает вопроса по существу, не ограничивает прав и свобод лица, не исключает дальнейшего продолжения спора, а лишь служит справедливому разрешению дела. Вместе с тем, законодатель, руководствуясь принципом процессуальной экономии, в целях предотвращения ненужного затягивания судебного процесса посчитал невозможным обжалование каждого определения.

Второй вопрос, затронутый в обращении, связан с обжалованием в суд, постановления полномочного органа (должностного лица) по делу об административном проступке: по адресу регистрации или фактическому месту жительства лица, подавшего жалобу.

В обращении указано, что по жалобе, поданной потерпевшим по делу А.Гейдаровым на постановление Управления полиции Насиминского района города Баку о наложении административного взыскания, Насиминский районный суд города Баку, руководствуясь требованиями статьи 129.1.3 Кодекса об административных проступках, своим определением от 28 февраля 2020 года, направил жалобу и приложенные к ней документы в соответствии с регистрацией лица, подавшего жалобу (потерпевшего по делу) в Абшеронский районный суд.

Пленум Конституционного суда отмечает, в связи с этим, что регистрация лица по месту жительства регулируется Законом “О регистрации по месту жительства и месту пребывания”. Согласно статье 1 данного Закона, граждане Азербайджанской Республики, иностранцы и лица без гражданства обязаны регистрироваться по месту жительства и месту пребывания. Целью регистрации по месту жительства и месту пребывания является создание необходимых условий для постановки на учет проживающих в Азербайджанской Республике лиц, исполнения ими обязанностей перед другими лицами, государством и обще-

ством, осуществления прав и свобод человека и гражданина (социальная защита, пенсионное обеспечение, призыв на воинскую службу, исполнение судебных решений и т. п.).

На основании пункта 1 части первой статьи 3 Закона “О регистрации по месту жительства и месту пребывания”, место жительства гражданина Азербайджанской Республики устанавливается только удостоверением личности гражданина Азербайджанской Республики.

Следует отметить, что на основании статьи 3 Закона Азербайджанской Республики “Об удостоверении личности гражданина Азербайджанской Республики”, сведения о месте жительства гражданина записывается на электронный носитель (чип), помещаемый в удостоверение личности. Согласно требованиям законодательства, гражданин, сменивший место жительства, не позднее, чем через 10 дней после прибытия на новое место жительства, должен обратиться для регистрации в соответствующий орган исполнительной власти. Соответствующий орган исполнительной власти должен немедленно зарегистрировать по месту жительства гражданина, представившего соответствующие документы о смене места жительства, и изменить сведения о месте жительства, имеющиеся на электронном носителе его удостоверения личности.

Регистрация по месту жительства и месту пребывания направлена не на ограничение, а на реализацию прав и свобод человека. Так, в отличие от других документов, удостоверяющих гражданство, удостоверение личности гражданина Азербайджанской Республики отражает более подробную информацию о своем владельце (Постановление Пленума Конституционного суда “О толковании статьи 5 Закона Азербайджанской Республики “О регистрации по месту жительства и месту пребывания”, и положений “Описания удостоверения личности”, утвержденного Законом Азербайджанской Республики “Об утверждении образца удостоверения личности гражданина Азербайджанской Республики” от 31 января 2003 года).

Как видно, законодатель, не вводя никаких ограничений на определение места жительства и места пребывания того или иного лица, обращает его основное внимание на необходимость

регистрации в установленном законом порядке по адресу, выбранному им для постоянного или временного проживания. Именно эту цель преследует вторая часть статьи 1 Закона “О регистрации по месту жительства и месту пребывания”. Так, регистрация по месту жительства и месту пребывания не носит разрешительного характера и только в случаях, установленных законодательством Азербайджанской Республики, может повлечь правовые последствия. Предоставление регистрирующим органам информации о месте постоянного или временного проживания является обязанностью гражданина, иностранцев и лиц без гражданства.

На основании вышеизложенного, Пленум Конституционного суда считает, что при подготовке к рассмотрению жалобы, поданной на постановление по делу об административных проступках, для определения места жительства лица, подавшего жалобу, указанного в статье 129.1.3 Кодекса об административных проступках, суды должны разрешить вопрос судебной подведомственности, опираясь на сведения, отраженные в документах об установлении места жительства, предусмотренных статьей 3 Закона “О регистрации по месту жительства и месту пребывания”, и (или) на их электронном носителе.

Вместе с тем, как уже отмечалось, статья 128.1 Кодекса об административных проступках четко устанавливает круг лиц, подающих жалобу или протест на принятое постановление об административном проступке. Так, физическое лицо, законный представитель несовершеннолетнего, представитель юридического лица, в отношении которых принято постановление, потерпевший, защитник и представитель, а также должностное лицо, предусмотренное в статье 43.2 настоящего Кодекса, вправе обжаловать постановление по делу об административном проступке, а прокурор – опротестовать его.

В свою очередь, статья 129.1.3 Кодекса об административных проступках, определяющая порядок обжалования или опротестования постановления по делу об административном проступке, устанавливает обжалование в суд постановления полномочного органа (должностного лица) лишь по месту жительства лица, подающего жалобу или по адресу юридического лица.

В таком случае, или потерпевший (потерпевшие), в отношении которых вынесено постановление, в отдельности получают право обжалования по адресу регистрации. Данная ситуация может привести к нарушению принципа процессуальной экономии и неэффективности законодательства об административных проступках.

С учетом вышеуказанного Пленум Конституционного суда считает целесообразным совершенствование в законодательном порядке установленного статьей 129.1.3 Кодекса об административных проступках порядка судебной подведомственности.

В связи с вышеизложенным Пленум Конституционного суда отмечает, что законодатель обладает широкой свободой суждения по данному вопросу.

Вместе с тем, Пленум Конституционного суда считает важным привлечь внимание к тому, что законодатель установил в статье 110.1 Кодекса об административных проступках место рассмотрения дела об административном проступке.

Так, в соответствии со статьей 110.1 Кодекса об административных проступках, дело об административном проступке рассматривается по месту его совершения. Согласно же второму предложению данной статьи, по ходатайству лица, в отношении которого ведется производство по делу, оно может быть рассмотрено по месту его жительства.

Таким образом, законодательство об административных проступках предусматривает два основных места ведения производства по делу об административном проступке: место совершения проступка или место жительства лица, в отношении которого ведется производство по делу об административном проступке.

Статья 110.1 Кодекса об административных проступках в судебной практике споров не вызывает.

В связи с этим Пленум Конституционного суда считает, что до внесения законодателем изменений в статью 129.1.3 Кодекса об административных проступках, постановление полномочного органа (должностного лица) может быть обжаловано в порядке, установленном в статье 110.1 данного Кодекса, по месту совершения административного проступка или, по хода-

тайству лица, в отношении которого вынесено постановление, по месту его жительства.

Следует отметить, что соответствующий суд по месту совершения административного проступка, будучи более осведомленным относительно организации дорожного движения на данной территории, условиях окружающей среды и местных аспектах, и особенностях других сфер, которые могут стать предметом административного расследования, имеет возможность оценить объективные и субъективные стороны административного проступка и оперативно определить серьезность совершенного деяния.

На основании вышеизложенного, Пленум Конституционного суда приходит к следующим выводам:

– с точки зрения требований Кодекса об административных проступках при подготовке к рассмотрению жалобы или протеста на постановление по делу об административном проступке право апелляционного обжалования вынесенного определения исключается;

– рекомендовать Милли Меджлису Азербайджанской Республики усовершенствовать порядок судебной подведомственности, установленный в статье 129.1.3 Кодекса об административных проступках.

До внесения законодателем изменений в статью 129.1.3 Кодекса об административных проступках постановление полномочного органа (должностного лица) может быть обжаловано в порядке, установленном в статье 110.1 данного Кодекса, по месту совершения административного проступка или, по ходатайству лица, в отношении которого вынесено постановление – по месту его жительства;

– при подготовке к рассмотрению жалобы на постановление по делу об административном проступке, судебная подведомственность по территории определяется по месту жительства лица, в отношении которого вынесено постановление, указанному в документах об установлении места жительства, отраженных в статье 3 Закона “О регистрации по месту жительства и месту пребывания”, и (или) на их электронном носителе.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики и статьями 60, 62, 63, 65–67 и 69

Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном суде”, Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики

ПОСТАНОВИЛ:

1. С точки зрения требований Кодекса Азербайджанской Республики об административных проступках при подготовке к рассмотрению жалобы или протеста на постановление по делу об административном проступке право апелляционного обжалования вынесенного определения исключается.

2. Рекомендовать Милли Меджлису Азербайджанской Республики усовершенствовать порядок судебной подведомственности, установленный в статье 129.1.3 Кодекса Азербайджанской Республики об административных проступках.

До внесения законодателем изменений в статью 129.1.3 Кодекса Азербайджанской Республики об административных проступках постановление полномочного органа (должностного лица) может быть обжаловано в порядке, установленном в статье 110.1 данного Кодекса, по месту совершения административного проступка или, по ходатайству лица, в отношении которого вынесено постановление – по месту его жительства.

3. При подготовке к рассмотрению жалобы на постановление по делу об административном проступке, судебная подведомственность по территории определяется по месту жительства лица, в отношении которого вынесено решение, указанному в документах об установлении места жительства, отраженных в статье 3 Закона Азербайджанской Республики “О регистрации по месту жительства и месту пребывания”, и (или) на их электронном носителе.

4. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

5. Постановление опубликовать в газетах “Азербайджан”, “Республика”, “Халг газети”, “Бакинский рабочий” и “Вестнике Конституционного суда Азербайджанской Республики”.

6. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

**Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin
747.1, 747-1.3 və 747-2-ci maddələrinin bəzi
müddələrinin şərh edilməsinə dair**

28 dekabr 2020-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze (məruzəçi-hakim), Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə, “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 33-cü maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiyaya icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747.1, 747-1.3 və 747-2-ci maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim R.Qvaladzenin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin sədri vəzifəsini icra edən E.Rəhimovun və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İqtisadi və sosial qanunvericilik şöbəsinin müdiri M.Bazıqovun, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının Rəyasət Heyətinin və Azərbaycan Banklar Assosiasiyasının yazılı mülahizələrini, ekspert Milli Aviasiya Akademiyasının Hü-

huquq kafedrasının müdiri, hüquq üzrə elmlər doktoru A.Rüstəmzadənin rəyini və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) müraciət edərək Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki Məcəllə) 747.1-ci maddəsinin şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətə səbəb məhkəmə instansiyalarında baxılan “Faktor Lizinq” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin L.Əliyevaya qarşı lizinq müqaviləsinin ləğv edilməsi, lizinqə verilmiş mənzilin geri qaytarılması, cavabdehin həmin mənzildən çıxarılması və s. tələbinə dair mülki iş üzrə lizinq obyektinin mənzil olması səbəbindən tərəflər arasındakı müqavilənin lizinq müqaviləsinin mahiyyətinə zidd olması, əslində kredit müqaviləsini pərdələmək məqsədi ilə bağlanan yalan əqd hesab edilməsi ilə bağlı mövcud olan fikir ayrılıqları olmuşdur.

Göstərilənlərə əsasən müraciətdən Mülki Məcəllənin 747.1-ci maddəsində:

– lizinq obyektindən gəlir götürmək məqsədinin ehtiva olunub-olunmaması;

– lizinq obyektindən gəlir götürmək məqsədi olmadığı halda lizinq müqaviləsinin kredit müqaviləsi hesab edilməsinin müqavilə azadlığı prinsipinə zidd olub-olmaması;

– lizinq obyektinin yaşayış sahəsi olmasının lizinq müqaviləsinin mahiyyətinə zidd olması səbəbindən kredit müqaviləsini pərdələmək məqsədilə bağlanan yalan əqd kimi qiymətləndirilməli olub-olmamasının şərh edilməsini xahiş etmişdir.

İlk növbədə qeyd edilməlidir ki, müraciətdə qaldırılan məsələlərin bir qisminə Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun lizinqlə bağlı əvvəlki qərarlarında aydınlıq gətirilmişdir.

Müraciətdə qaldırılan digər məsələlərlə bağlı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) müddəalarına, özünün əvvəlki qərarlarındakı hüquqi mövqelərinə, məsələ üzrə mütəxəssis rəylərinə

əsaslanaraq, lizinqi tənzimləyən mülki qanunvericiliyin bəzi müd-
dələrinin açılmasını zəruri hesab edir.

Konstitusiyanın 12-ci maddəsinin I hissəsinə müvafiq olaraq, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsi-
nin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir.

Konstitusiyanın 15-ci maddəsində qeyd edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın inkişafı müxtəlif mülkiyyət növ-
lərinə əsaslanaraq xalqın rifahının yüksəldilməsinə xidmət edir.

Azərbaycan dövləti bazar münasibətləri əsasında sosial yönümlü iqtisadiyyatın inkişafına şərait yaradır, azad sahibkarlığa təminat ve-
rir, iqtisadi münasibətlərdə inhisarçılığa və haqsız rəqabətə yol ver-
mir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun lizinqlə bağlı qəbul olun-
muş əvvəlki qərarlarında göstərilmişdir ki, Konstitusiyanın bu prin-
siplərini əsas götürərək dövlət, iqtisadiyyatın inkişafı, xalqın rifahı-
nın yüksəldilməsi məqsədilə müəyyən güzəştlər tətbiq edərək li-
zinq bazarının inkişaf etdirilməsinə şərait yaratmışdır. Azərbaycan Respublikasında lizinq münasibətlərinin inkişaf etdirilməsinin əsas məqsədi lizinq alanın maliyyə durumunun yaxşılaşdırılması, sahib-
karlığın təşviq edilməsi, kənd təsərrüfatı mallarının istehsalçıların maddi və texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və yenilənməsi, sahibkarlığı maliyyələşdirmə vasitəsi kimi lizinqdən geniş istifadə edilməsinin həvəsləndirilməsi, ümumilikdə ölkədə rifahın yaxşılaşdırılması və sairdir (“Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 140.6-cı maddəsinin həmin Məcəllənin 13.2.14.1, 140.2, 164.1.2-ci maddələri və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747-1 və 747-5-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” 2017-ci il 12 yanvar tarixli Qərar).

Lizinq beynəlxalq təcrübədə geniş tətbiq olunan maliyyələşdir-
mə alətidir. Bu alətin unikalığı ondan ibarətdir ki, o özündə icarə, kredit və alğı-satqı müqavilələrinin elementlərini birləşdirərək ba-
zar və mülki dövriyyənin çevikliyinə yüksək dərəcədə artırır. Bu müqavilə konstruksiyasının hər üç tərəfi onun faydalarından mikro-
səviyyədə, dövlət və iqtisadiyyat isə makrosəviyyədə yararlanırlar. Belə ki, lizinq alan maliyyələşmə alətindən istifadə etməklə, bu və ya digər əmlakı daha sürətlə ödəmə qabiliyyətinin daha az maliyyə analizinə cəlb etməklə nisyə satın alır, lizinq verən lizinq obyektin-
in lizinq müddətində onun mülkiyyətində qalmaqla daha təminatlı

şəkildə maliyyələşməsinə həyata keçirir, satıcı isə bu üsulla daha məhsuldar satışlar həyata keçirir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu onu da qeyd etməyi lazım bilir ki, Mülki Məcəllədə mülki-hüquqi müqavilələrin bir növü kimi nəzərdə tutulmuş lizinq, əsasən iqtisadi dövriyyənin müqavilə növlərindən biridir. İştirak edən subyektlərin risklilik dərəcəsini balanslaşdırmaq məqsədi ilə mülki qanunvericilikdə müəyyən mülki-hüquqi müqavilələrin subyekt tərkibinə dair xüsusi tələblər ola bilər. Lakin hazırda qüvvədə olan mülki qanunvericilikdə lizinq müqaviləsinin tərəflərinə dair hər hansı bir xüsusi tələb müəyyən olunmayıb.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 2017-ci il 12 yanvar tarixli Qərarında buna dair ətraflı açıqlama verilərək göstərilmişdir ki, lizinq münasibətləri Mülki Məcəllənin 38-ci fəslə ilə tənzimlənir və həmin Məcəllənin 747.1-ci maddəsində lizinq müqaviləsinin anlayışı verilmişdir. Həmin maddəyə əsasən, lizinq müqaviləsinə görə, lizinq verən müəyyən əşyanı müqavilə ilə şərtləşdirilmiş müəyyən haqla, müəyyən müddətə və digər şərtlərlə (lizinq alana əmlakı satın almaq hüququnun verilməsi də daxil olmaqla) lizinq alanın istifadəsinə verməyə borcludur. Lizinq alan müəyyənləşdirilmiş dövrlərlə müddətə müddətə borcludur.

Mülki Məcəllənin 747-1-ci maddəsində lizinq müqaviləsinin subyektləri müəyyən olunmuşdur. Məcəllənin 747-1.1-ci maddəsinə əsasən, lizinq müqaviləsinin subyektləri lizinq verən, lizinq alan və satıcıdır (mal verəndir). Mülki Məcəllənin 747-1.3-cü maddəsinə görə, lizinq alan lizinq müqaviləsinə uyğun olaraq lizinq obyektini müəyyən haqla, müəyyən müddətə və şərtlərlə müvəqqəti sahibliyə və istifadəyə qəbul edən hüquqi və ya fiziki şəxsdir.

Məcəllənin 747-1.5-ci maddəsinə uyğun olaraq, bu Məcəllə ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada və hallarda Azərbaycan Respublikasının istənilən rezidenti və qeyri-rezidenti lizinq müqaviləsinin subyektinə ola bilər.

Mülki Məcəllənin yuxarıda qeyd olunan maddələrindən görüldüyü kimi, lizinq alan istənilən əmlakı müvəqqəti sahibliyə və istifadəyə qəbul edən hüquqi və ya fiziki şəxsdir. Bununla yanaşı qeyd olunmalıdır ki, Mülki Məcəllənin göstərilən maddələrində lizinq alanın sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olması barədə hər hansı tələb mövcud deyildir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu həmin Qərarında belə nəticəyə gəlmişdir ki, mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq, lizinq müqaviləsinə əsasən lizinq alan istənilən fiziki və ya hüquqi şəxs ola bilər və həmin şəxsin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olması tələb olunmur.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun belə nəticəsi, həmçinin Mülki Məcəllənin 748-ci maddəsinə əsaslanır. Həmin maddədə lizinq müqaviləsinin mühüm şərtləri müəyyən olunmuş və bu şərtlər sırasında lizinq alan tərəfindən lizinq obyektinin yalnız sahibkarlıq məqsədi ilə lizinqə götürülməsi, həmin obyektədən məhz gəlir götürmək məqsədi ilə istifadə edilməsi tələbi nəzərdə tutulmamışdır.

Belə yanaşma ondan irəli gəlir ki, lizinq verəni maraqlandıran şərt haqqın vaxtında və tam həcmdə ödənilməsi, gecikdirmə yarandığı halda isə müqavilə ilə müəyyən olunmuş cərimə və ödənişlərin tələb edilməsidir. Bu baxımdan lizinq müqaviləsində lizinq obyektindən gəlir götürülməsi mütləq şərt kimi qoyulmur. Lakin lizinq alan üçün lizinqin cəlbədiciliyi məhz lizinq obyektindən gəlir əldə etməklə lizinqin sonunda həmin obyektin onun mülkiyyətinə keçməsi ola bilər və tərəflərin iradə ifadələrinə uyğun olaraq həmin şərt müqavilədə göstərilə bilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, digər ölkələrdə olduğu kimi Azərbaycan Respublikasında lizinq obyektini bazar iqtisadiyyatının həm sahibkarlıq, həm də istehlak seqmentlərində (avtolizinq, daşınmaz əmlak lizinqi və s.) geniş şəkildə tətbiq olunur və bu obyekt müştərilərin müxtəlif modellər əsasında maliyyələşdirilməsi və faydalanması imkanını genişləndirir.

Lakin lizinq müqaviləsinin yalnız sahibkarlıq məqsədi ilə bağlanmasına, yəni lizinq obyektindən yalnız gəlir götürülməsinə dair formalaşmış mövqə onun qanunvericilikdə müəyyənləşdirilmiş anlayışından daha məhduddur.

Bəzi hallarda lizinq alan tərəfindən lizinq obyektinin yalnız sahibkarlıq məqsədi ilə lizinqə götürülməsi Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin (bundan sonra – Vergi Məcəlləsi) 140.1-ci maddəsindən irəli gəlməsi ilə əsaslandırılır.

Vergi Məcəlləsinin 140.1-ci maddəsinin 2018-ci il 30 noyabr tarixinədək qüvvədə olan redaksiyasına görə, maliyyə lizinqi müqaviləsi üzrə lizinq alan qismində hüquqi və istənilən fiziki şəxslər çıxış

edirdilər. Yeni redaksiyaya görə isə həmin müqavilə üzrə lizinq alan qismində yalnız hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlar çıxış edirlər.

Bununla bağlı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, mövcud məsələ mülki xarakterli olmaqla Mülki Məcəllə ilə tənzimlənir. Mülki Məcəllənin 747-1.3-cü maddəsinə və bununla bağlı Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 2017-ci il 12 yanvar tarixli Qərarına uyğun olaraq isə lizinq alan istənilən hüquqi və fiziki şəxs ola bilər.

Bundan başqa nəzərə almaq lazımdır ki, Vergi Məcəlləsinin 1.3-cü maddəsinə əsasən, həmin Məcəllə ilə müəyyən olunan anlayışlar və qaydalar vergitutma məqsədi ilə müəyyən edilir və müstəsna olaraq bu Məcəllə və onun əsasında qəbul edilmiş digər normativ hüquqi aktlar ilə tənzimlənən vergitutma və vergi nəzarəti ilə bağlı münasibətlər həddlərində tətbiq olunur.

Buna görə də Vergi Məcəlləsinin 140.1-ci maddəsində müəyyən olunmuş tələblərə müstəsna olaraq vergi münasibətləri çərçivəsində baxılmalıdır.

Lizinq müqaviləsinin məhz icarə xarakterli olması səbəbindən (operativ lizinqlər) bütün hallarda lizinq obyektindən gəlir götürmək məqsədi ilə istifadə edilməsinə dair formalaşan mövqeyə gəldikdə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, Mülki Məcəlləyə əsasən icarə münasibətləri icarəyə götürülən obyekt-dən, həmçinin onun bəhərindən istifadə edilməsi və gəlir götürülməsi imkanını nəzərdə tutur (Mülki Məcəllənin 700.1-ci maddəsi). İcarə özlüyündə gəlir götürülməsini mütləq vəzifə kimi deyil, hüquq kimi müəyyən etmişdir. Bundan əlavə, Vergi Məcəlləsinin 124.1-ci maddəsi icarə haqqının vergi ödəyicisi kimi uçotda olmayan fiziki şəxs tərəfindən ödənilməsi zamanı vergini ödəmək öhdəliyinin icarəyə verəndə olmasını müəyyən etmişdir. Göründüyü kimi, icarə hüquq münasibətlərində də bütün icarəyə götürənlərin sahibkar olması, həmin şəxslərin icarəyə götürdükləri obyekt-dən yalnız sahibkarlıq məqsədləri üçün istifadə etməsi tələb edilmir.

İcarəyə verən maddi əmlakı maliyyə lizinqi müqaviləsi üzrə icarəyə verirsə, vergitutma məqsədləri üçün icarəçi əmlakın sahibi, icarə ödəmələri isə icarəçiyə verilmiş ssuda üzrə ödəmələr sayılır. Maliyyə lizinqi müqaviləsi üzrə lizinq alan qismində yalnız hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlar çıxış edirlər (Vergi Məcəlləsinin 140.1-ci maddəsi).

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, sahibkarlıqla məşğul olmayan fiziki şəxsin lizinq münasibətinin iştirakçısı olduğu halda hər hansı sui-istifadələrin qarşısını almaq məqsədilə qanunvericilik və ya nəzarət orqanları tərəfindən xüsusi qaydaların müəyyən olunması məqsəduyğun olar. Xüsusilə lizinq şirkətləri maliyyə bazarının peşəkar iştirakçısı olduğundan, bu növ lizinq münasibətlərində onlara daha yüksək vicdanlılıq və ehtiyatlılıq standartları tətbiq oluna bilər. İstehlakçı ilə müqayisədə daha peşəkar biliyə və imkanlara malik olan lizinq şirkəti tərəfindən risklərin qiymətləndirilməsi və mümkün nəticələr barədə istehlakçının məlumatlandırılması lizinq şirkətinin ağılabatan dərəcədə ehtiyatlılığının göstəricisi ola bilər.

Lizinq obyektinin yaşayış sahəsi olmasının lizinq müqaviləsinin mahiyyətinə zidd olub-olmaması ilə bağlı məsələyə gəldikdə isə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakıları qeyd edir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 2017-ci il 12 yanvar tarixli Qərarında bu məsələ ilə bağlı qeyd edilmişdir ki, lizinq alan istənilən əmlakı müvəqqəti sahibliyə və istifadəyə qəbul edən hüquqi və fiziki şəxsdir.

Mülki Məcəllənin 747-2-ci maddəsinə görə, lizinq obyektini Azərbaycan Respublikasının qanunlarına əsasən sərbəst mülki dövriyyədən çıxarılmış və ya mülki dövriyyəsi məhdudlaşdırılmış əşyalar istisna olmaqla, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş təsnifat üzrə əsas vəsaitə aid olan daşınar və daşınmaz əşyalardır.

Qanunvericilikdə əsas vəsaitlərə açıqlama Vergi Məcəlləsinin 13.2.17-ci maddəsində verilmişdir. Həmin maddədə göstərilmişdir ki, əsas vəsaitlər istifadə müddəti bir ildən çox olan və dəyəri 500 manatdan çox olan, bu Məcəllənin 114-cü maddəsinə uyğun olaraq amortizasiya edilməli olan maddi aktivlərdir.

Vergi Məcəlləsinin 114-cü maddəsinə görə isə əsas vəsaitlər aşağıdakı kateqoriyalara ayrılır:

- binalar, tikintilər və qurğular;
- maşınlar, avadanlıq və hesablama texnikası;
- nəqliyyat vasitələri;
- digər əsas vəsaitlər.

Nəzəriyyədə də icarəyə götürülmüş obyektin təbiətinə, “hərəkət edib-etməməsi” əlamətinə görə lizinqin iki növü fərqləndirilir:

- mobil lizinq – daşınar əmlak növlərinin lizinqə verilməsi;

– immobil lizinq – daşınmaz əmlakın lizinqə verilməsi.

Göründüyü kimi, yaşayış sahələri, o cümlədən mənzil, öz təbiətinə görə əsas vəsaitdir və onun lizinq obyektini olmasını qanunvericilik istisna etməmişdir.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gəlir ki, Mülki Məcəllənin 747-2-ci maddəsinin tələblərinə və Vergi Məcəlləsinin 13.2.17 və 114-cü maddələrində əsas vəsaitlərə verilmiş anlayışa uyğun olaraq yaşayış sahəsi, o cümlədən mənzil əsas vəsait olmaqla lizinq müqaviləsinin obyektini ola bilər.

Lizinq obyektindən gəlir götürmək məqsədi olmadığı halda lizinq müqaviləsinin kredit müqaviləsi hesab edilməsinin müqavilə azadlığı prinsipinə zidd olub-olmaması, həmçinin mənzilə dair lizinq müqaviləsinin kredit müqaviləsinə pərdələmək məqsədi ilə bağlanması məsələləri ilə bağlı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu göstərilən müqavilələrin müqayisəli şəkildə təhlil edilməsinə zəruri hesab edir.

İqtisadi nöqtəyi-nəzərdən lizinq avadanlıq əldə edilməsi üçün təqdim edilən kreditə oxşardır, lakin fərqləndirici əlamət ilə bank maliyyələşməsinə alternativ kimi çıxış edir.

Qeyd edildiyi kimi, Mülki Məcəllənin 747.1-ci maddəsinin tələblərinə əsasən, lizinq müqaviləsinin mövcudluğu üçün əsas lizinq obyektini kimi çıxış edən əmlakın lizinq məqsədləri ilə lizinq verən tərəfindən satın alınması və ya hazırlanması və onun mülkiyyətində qalmaqla həmin lizinq obyektinin bilavasitə satın almaq hüququ da verilməklə lizinq alanın istifadəsinə verilməsi ilə əlaqədardır.

Həmçinin qeyd edildiyi kimi, Mülki Məcəllənin 747-2-ci maddəsinə görə, lizinqin obyektini qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş təsnifat üzrə əsas vəsaitə aid olan daşınar və ya daşınmaz əşyalardır.

Mülki Məcəllənin 739-cu maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, borc müqaviləsinə görə, iştirakçılardan biri (borc verən) pula və ya digər əvəz edilən əşyalara mülkiyyət hüququnu digər iştirakçıya (borc alan) keçirməyi öhdəsinə götürür, digər iştirakçı (borc alan) isə aldığı pulu müvafiq olaraq pul və ya eyni keyfiyyətdə və miqdarda olan eyni növlü əşyalar şəklində borc verənə qaytarmağı öhdəsinə götürür. Borc müqaviləsinin predmeti hər hansı pul məbləği olduqda, o, kredit müqaviləsi adlandırılır.

Müstəqil peşə fəaliyyəti şəklində pul borc verməklə məşğul olan şəxslər əlavə olaraq peşəkarlıq qaydasında kreditlər verilməsi haqqında müddəaları gözləməlidirlər.

Göründüyü kimi, Mülki Məcəllənin 739-cu maddəsinin məzmununa əsasən kredit müqaviləsinin predmeti qismində yalnız pul vəsaiti çıxış etdiyi halda, borc müqaviləsinin predmeti qismində pul və ya əvəz edilən əşyalar çıxış edə bilər.

Göstərilən maddələrin mahiyyətindən müəyyən edilir ki, lizinq müqaviləsinin bağlandığı an əşyanın lizinq alanın mülkiyyətinə keçməsi və bununla da, mülkiyyətçinin dəyişməsi baş vermir. Satın alma şərtləşdirildiyi halda (bir qayda olaraq lizinqin cəlbəciliyi bu şərtə görə mövcud olur) həmin əşya sonda lizinq alana satılır. Lizinq müqaviləsi lizinq verənin öz əmlakından daha yüksək dəyər əldə etməsinə, lizinq alanın isə aylıq haqq ödənişi müqabilində həmin əmlakdan faydalanmasına (gəlir götürməsinə, yaxud götürmədən istifadə etməsinə) imkan yaradır.

Beləliklə, lizinq daha çox mülkiyyətçinin öz əmlakını niyə alqı-satqı yolu ilə hissəvi ödəniş əsasında satılmasına yönələn hərəkəti kimi xarakterizə edilir. Kredit şərtləri və ya hər hansı digər əsasla əldə olunan əmlakdan fərqli olaraq, lizinq şərtləri ilə əldə olunan əmlak üzərində onun mülkiyyət hüququ dərhal yaranır. Qeyd edildiyi kimi, lizinq obyektı üzərində mülkiyyət hüququ lizinq ödənişinin tam ödənilməsindən və müqavilə şərtlərinin tam icra olunmasından sonra lizinq verənin iradəsi ilə lizinq alana keçir.

Lizinq alan ödənişi geri tələb etmir və lizinq alan müqavilənin hər hansı şərtini icra etmədiyinə görə lizinq verənin tələbi ilə lizinq obyektı üzərində sahiblik və istifadə hüquqlarından əvəzsiz olaraq məhrum edilə bilər. Kredit zamanı borclu kredit şərtləri ilə əldə etdiyi əmlak üzərində həmin an mülkiyyət hüququ (həmin əmlak üzərində kredit verənin xeyrinə yüklülyün qoyulması istisna olmaqla) əldə edir və borcun ödənilmədiyi qalıq məbləği həcmində mülki məsuliyyət daşıyır. Kredit müqaviləsindən fərqli olaraq lizinqdə girov tələb olunmur.

Göstərilənlərdən aydın olur ki, lizinq müqaviləsi iqtisadi, bank və vergi qanunvericiliyi baxımından kreditləşmə modeli sayılsa da, mülki hüquq baxımından lizinq əmlakının istifadəyə verilməsi üzrə öhdəliklər qrupuna aiddir və Mülki Məcəllənin 38-ci fəslə ilə tən-

zimplənir. Kredit müqaviləsi isə borc müqaviləsi hesab edilir və Mülki Məcəllənin ayrıca fəslə ilə nizamlanır.

Yuxarıdakılara əsaslanaraq qeyd etmək lazımdır ki, lizinq təşkilatı kredit təşkilatı olmadığından və pul vəsaiti borca verilmədiyindən, lizinq müqaviləsinin kredit müqaviləsinə çevrilməsi praktiki olaraq qeyri-mümkündür, yalnız lizinq alan kredit götürməklə lizinq ödənişini həmin kredit hesabına maliyyələşdirə bilər.

Müqavilə azadlığı prinsipinə gəldikdə isə qeyd etmək lazımdır ki, Mülki Məcəllənin 390-cı maddəsinə uyğun olaraq, fiziki və hüquqi şəxslər azad surətdə müqavilələr bağlaya və bu müqavilələrin məzmununu müəyyən edə bilər. Başqa sözlə onlar bu Məcəllədə nəzərdə tutulmayan, lakin ona zidd olmayan müqavilələr də bağlaya bilərlər. Bu baxımdan tərəflərin iradə azadlığı əsasında lizinqin istənilən növündə müqavilə bağlana bilər.

Mülki Məcəllənin 390-cı maddəsində müəyyən edilən müqavilə azadlığı Konstitusiyanın 29-cu və Mülki Məcəllənin 152.1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş mülkiyyət, eləcə də Konstitusiyanın 59-cu maddəsində təsbit edilmiş azad sahibkarlıq hüquqlarının reallaşdırılması elementlərindən biri kimi çıxış edir.

Qanunvericilik bu azadlıqları mülki dövriyyə iştirakçılarında təqdim edərkən hüququn ümumi prinsipinə müvafiq olaraq onların vicdanlı olmaları ehtimalından çıxış etmişdir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 14-cü və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 390-cı maddələrinin şərh edilməsinə dair” 2012-ci il 12 mart tarixli Qərarı).

Lakin müqavilə azadlığı heç də o demək deyildir ki, tərəflər arasında bağlanan müqavilədə əldə olunmuş bütün razılışmaların etibarlılığı şübhə altına alınma bilməz. Burada əqdlərin etibarsızlığına dair Mülki Məcəllənin 339, 340-342 və 344-cü maddələrinin, müqavilələrin standart şərtlərinə dair isə 417-420-ci maddələrinin müddəaları nəzərə alınmalıdır.

Beləliklə, mülki hüquq subyektləri öz hüquq və vəzifələrini müəyyən etməkdə və qanunvericiliyə zidd olmayan hər hansı müqavilə şərtləri qoymağa sərbəstdirlər. Bu hüquqa yalnız qanunla dövlət və ictimai təhlükəsizliyin, ictimai qaydanın, cəmiyyətin sağlamlığının və mənəviyyatının qorunması, digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının, şərəfinin və təmiz adının müdafiəsi üçün zəruri

olduğu həddə məhdudiyət qoyula bilər (Mülki Məcəllənin 6.3-cü maddəsi).

Müqavilənin düzgün müəyyənləşdirilməsi üçün onun məzmununun, ondan irəli gələn hüquq və vəzifələrin, onun bütün şərtlərinin düzgün anlaşılmasının böyük əhəmiyyəti vardır.

Tərəflərin hansı müqavilə münasibətlərinin qurulması üçün iradələrini ifadə etdikləri müəyyən olunmalı, iradə ifadəsinin təfsiri zamanı onun həqiqi məzmunu təkcə hərfi mənaya görə deyil, həm də əğlabatan mühakimə əsasında müəyyənləşdirilməlidir (Mülki Məcəllənin 324.5-ci maddəsi). Bunun üçün bütün hallar, o cümlədən müqaviləyə qədərki danışıqlar və yazışmalar, tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərində yaranmış praktika, işgüzar adətlər və tərəflərin sonrakı davranışları nəzərə alınmalıdır (Mülki Məcəllənin 404.2-ci maddəsi).

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikasında lizinqin inkişafı üçün, ilk növbədə, vahid qanunun hazırlanması nəzərdən keçirilməli və bu qanunda şirkətlərin operativ lizinq xidmətləri göstərməsinə şərait yaradılmalıdır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qanunverici orqan tərəfindən gələcəkdə lizinq institutunun əsaslarını tənzimləyən və şirkətlərin operativ lizinq xidmətlərinin göstərməsinə şərait yaradılmasına xidmət edən vahid qanunun qəbul edilməsini məqsədə müvafiq hesab edir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– Mülki Məcəllənin 747.1, 747-1.3 və 747-2-ci maddələrinin tələblərinə və Vergi Məcəlləsinin 13.2.17 və 114-cü maddələrində əsas vəsaitlərə verilmiş anlayışa uyğun olaraq yaşayış sahəsinin, o cümlədən mənzilin əsas vəsait olmaqla lizinq müqaviləsinin obyektinin olması və lizinq obyektinin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmayan hüquqi və ya fiziki şəxsə verilməsi istisna edilmir;

– Mülki Məcəllənin 747.1 və 747-2-ci maddələrinin tələblərinə, habelə bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin hüquqi mövqelərinə əsasən kredit müqaviləsindən fərqli olaraq lizinq müqaviləsinin

obyekti pul vəsaiti deyil, müəyyən əmlak olduğundan lizinq müqaviləsinin kredit müqaviləsi ilə pərdələnməsi qeyri-mümkündür.

Göstərilənlərə əsasən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747.1, 747-1.3 və 747-2-ci maddələrinin tələblərinə və Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 13.2.17 və 114-cü maddələrində əsas vəsaitlərə verilmiş anlayışa uyğun olaraq yaşayış sahəsinin, o cümlədən mənzilin əsas vəsait olmaqla lizinq müqaviləsinin obyektı olması və lizinq obyektinin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmayan hüquqi və ya fiziki şəxsə verilməsi istisna edilmir.

2. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 747.1 və 747-2-ci maddələrinin tələblərinə, habelə bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin hüquqi mövqelərinə əsasən kredit müqaviləsindən fərqli olaraq lizinq müqaviləsinin obyektı pul vəsaiti deyil, müəyyən əmlak olduğundan lizinq müqaviləsinin kredit müqaviləsi ilə pərdələnməsi qeyri-mümkündür.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

О толковании некоторых положений статей 747.1, 747-1.3 и 747-2 Гражданского кодекса Азербайджанской Республики

28 декабря 2020 года

город Баку

Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева, Рафаэля Гваладзе (судья-докладчик), Махира Мурадова, Исы Наджафова и Кямрана Шафиева, с участием секретаря суда Фараида Алиева,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 27.2 и 33 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном суде” и статьей 39 Внутреннего устава Конституционного суда Азербайджанской Республики на основании обращения Бакинского апелляционного суда рассмотрел в судебном заседании, проведенном в порядке письменной процедуры особого конституционного производства, конституционное дело о толковании некоторых положений статей 747.1, 747-1.3 и 747-2 Гражданского кодекса Азербайджанской Республики.

Изучив и обсудив доклад судьи Р. Гваладзе по делу, письменные заключения представителей заинтересованных субъектов – исполняющего обязанности председателя Бакинского апелляционного суда Э. Рагимова и заведующего отделом экономического и социального законодательства Аппарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики М. Базыгова, специалистов – Президиума Коллегии адвокатов Азербайджанской Республики и Ассоциации банков Азербайджана, мнение эксперта – заведующего кафедрой права Национальной акаде-

мии авиации, доктора юридических наук А. Рустамзаде и материалы дела, Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л:

Бакинский апелляционный суд обратился в Конституционный суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный суд) с просьбой дать толкование статьи 747.1 Гражданского кодекса Азербайджанской Республики (далее – Гражданский кодекс).

Поводом для обращения послужило то, что объектом лизинга по рассматриваемому в судебных инстанциях гражданскому делу, относительно требования Общества с ограниченной ответственностью “Фактор Лизинг” против Л. Алиевой о расторжении договора лизинга, возвращении квартиры, переданной в лизинг, выселении ответчика из этой квартиры и пр., является квартира, в связи с чем возникли разногласия, связанные с тем, что договор между сторонами противоречит существу договора лизинга, и по сути является фиктивной сделкой, заключенной с целью завуалировать кредитный договор.

На основании вышеизложенного обратившийся, касаясь статьи 747.1 Гражданского кодекса просит дать толкование:

- преследуется ли цель получения дохода с объекта лизинга;
- противоречит ли принципу свободы договора признание договора лизинга кредитным договором если цель получения дохода с объекта лизинга не преследуется;
- расценивается ли договор лизинга как фиктивная сделка, заключенная с целью завуалировать кредитный договор, по причине противоречия того, что объектом лизинга является жилая площадь, сущности договора лизинга.

Прежде всего, следует отметить, что в часть вопросов, поднятых в обращении, была внесена ясность в предыдущих постановлениях Пленума Конституционного суда, связанных с лизингом.

Что касается других вопросов, поставленных в обращении, Пленум Конституционного суда, опираясь на положения

Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция), свои правовые позиции в предыдущих постановлениях, мнения специалистов по данному вопросу, считает необходимым раскрыть некоторые положения гражданского законодательства, регулирующего лизинг.

В соответствии с частью I статьи 12 Конституции обеспечение достойного уровня жизни гражданам Азербайджанской Республики – высшая цель государства.

В статье 15 Конституции отмечается, в Азербайджанской Республике развитие экономики социальной направленности, основанной на различных видах собственности, служит повышению благосостояния народа.

Азербайджанское государство создает условия для развития экономики социальной направленности, основанной на рыночных отношениях, гарантирует свободу предпринимательства, не допускает монополизма и недобросовестной конкуренции в экономических отношениях.

В предыдущих постановлениях Пленума Конституционного суда, принятых в связи с лизингом, указано, что, руководствуясь этими принципами Конституции, государство в целях развития экономики и повышения благосостояния народа применяет определенные льготы, создавая тем самым условия для развития лизингового рынка. Основной целью развития лизинговых отношений в Азербайджанской Республике является улучшение финансового состояния лизингополучателя, поощрение предпринимательства, укрепление и обновление материальной и технической базы производителей сельскохозяйственных товаров, поощрение широкого пользования лизингом, как средством финансирования предпринимательства, улучшение благосостояния страны в целом и пр. (Постановление Пленума Конституционного суда Азербайджанской Республики “О толковании статьи 140.6 Налогового кодекса Азербайджанской Республики в совокупности со статьями 13.2.14.1, 140.2, 164.1.2 данного Кодекса и статьями 747-1 и 747-5 Гражданского кодекса Азербайджанской Республики” от 12 января 2017 года).

Лизинг-широко применяемый в международной практике инструмент финансирования. Уникальность данного инстру-

мента состоит в том, что он, сочетая в себе элементы договоров аренды, кредита и купли-продажи, в значительной степени повышает гибкость рыночного и гражданского оборота. Все три стороны этой договорной конструкции пользуются ее преимуществами на микроуровне, а государство и экономика – на макроуровне. Так, лизингополучатель, используя инструмент финансирования приобретает в кредит то или иное имущество, быстрее привлекая платежеспособность к меньшему финансовому анализу, лизингодатель осуществляет более гарантированное финансирование, так как объект лизинга остается в его собственности в лизинговый период, а продавец таким способом осуществляет более эффективные продажи.

Пленум Конституционного суда также считает необходимым отметить, что лизинг, предусмотренный в Гражданском кодексе как вид гражданско-правовых договоров, является в основном одним из видов договора экономического оборота. В целях балансирования степени риска субъектов-участников гражданского законодательство может содержать специальные требования к субъектному составу определенных гражданско-правовых договоров. Однако ныне действующее гражданское законодательство не устанавливает никаких специальных требований к сторонам договора лизинга.

В Постановлении Пленума Конституционного суда от 12 января 2017 года было дано подробное разъяснение по этому поводу и указано, что, лизинговые отношения регулируются главой 38 Гражданского Кодекса, в статье 747.1 данного Кодекса приводится понятие договора лизинга. Согласно этой статье, по договору лизинга лизингодатель обязан предоставить определенную вещь в пользование лизингополучателю за определенную оговоренную плату, на определенный срок и на иных условиях (включая предоставление лизингополучателю права на выкуп имущества). Лизингополучатель обязан вносить плату с установленной периодичностью.

Статьей 747-1 Гражданского кодекса установлены субъекты договора лизинга. На основании статьи 747-1.1 Кодекса субъектами договора лизинга являются лизингодатель, лизингополучатель и продавец (поставщик). Согласно статье 747-1.3

лизингополучателем является юридическое или физическое лицо, которое в соответствии с договором лизинга принимает объект лизинга за определенную плату, на определенный срок и на определенных условиях во временное владение и пользование.

В соответствии со статьей 747-1.5 Кодекса любой резидент и нерезидент Азербайджанской Республики может быть субъектом договора лизинга в порядке и случаях, установленных настоящим Кодексом.

Как видно из вышеуказанных статей Гражданского кодекса, лизингополучателем является юридическое или физическое лицо, принявшее во временное владение и пользование любое имущество. Вместе с тем, необходимо отметить, что в указанных статьях Гражданского кодекса нет никакого требования о том, что лизингополучатель должен заниматься предпринимательской деятельностью.

В данном Постановлении Пленум Конституционного суда пришел к такому выводу, что, в соответствии с действующим законодательством, любое физическое или юридическое лицо может являться лизингополучателем на основании лизингового договора и не требуется, чтобы данное лицо занималось предпринимательской деятельностью.

Такой вывод Пленума Конституционного суда опирается также на статью 748 Гражданского кодекса. В данной статье определены важные условия договора лизинга, в числе которых не предусмотрено требование получения лизингополучателем объекта лизинга только в предпринимательских целях, использования данного объекта именно в целях получения дохода.

Такой подход объясняется тем, что интересующим лизингодателя условием является своевременная выплата средств в полном объеме, а в случае просрочки – требование установленных договором штрафов и платежей. В этом контексте получение дохода с объекта лизинга не ставится в договоре лизинга как обязательное условие. Однако привлекательность лизинга для лизингополучателя может заключаться в том, что именно благодаря доходу с объема лизинга данный объект по окончании лизинга может перейти в его собственность, и это условие по волеизъявлению сторон может быть указано в договоре.

Следует отметить, что в Азербайджанской Республике, как и в других странах, объект лизинга широко применяется как в предпринимательском, так и потребительском сегментах (автолизинг, лизинг недвижимого имущества и пр.) рыночной экономики, данный объект расширяет возможности финансирования клиентов и получения ими прибыли на основании разнообразных моделей.

Однако сформировавшаяся позиция относительно того, что договор лизинга заключается исключительно в предпринимательских целях, то есть для получения дохода с объекта лизинга, более ограничена, чем его понятие, закрепленное в законодательстве.

В некоторых случаях получение лизингополучателем объекта лизинга в лизинг исключительно в предпринимательских целях обосновывается тем, что вытекает из статьи 140.1 Налогового кодекса Азербайджанской Республики (далее – Налоговый кодекс).

Согласно редакции статьи 140.1 Налогового кодекса, действовавшей до 30 ноября 2018 года, в качестве лизингополучателя по договору финансового лизинга выступали юридические и любые физические лица. Согласно же новой редакции, в качестве лизингополучателя по данному договору выступают только юридические лица и индивидуальные предприниматели.

В связи с этим Пленум Конституционного суда отмечает, что данный вопрос носит гражданский характер и регулируется Гражданским кодексом. В соответствии же со статьей 747-1.3 Гражданского кодекса и связанным с этим Постановлением Пленума Конституционного суда от 12 января 2017 года лизингополучателем может являться любое юридическое и физическое лицо.

Кроме того, следует иметь в виду, что на основании статьи 1.3 Налогового Кодекса понятия и правила, определяемые настоящим Кодексом, устанавливаются в целях налогообложения и применяются исключительно в пределах отношений, связанных с налогообложением и налоговым контролем, регулируемых настоящим Кодексом и иными нормативными правовыми актами, принятыми на его основе.

Поэтому требования, установленные статьей 140.1 Налогового кодекса, подлежат рассмотрению исключительно в рамках налоговых отношений.

Что касается сформировавшейся позиции относительно использования во всех случаях объекта лизинга в целях извлечения дохода, так как договор лизинга носит именно арендный характер (оперативные лизинги), то пленум Конституционного суда отмечает, что на основании Гражданского кодекса арендные отношения предусматривают возможность пользоваться арендованным объектом, а также его плодами и извлекать доход (статья 700.1 Гражданского кодекса). Аренда определяет получение прибыли как право, а не обязанность. Кроме того, статья 124.1 Налогового кодекса определила, что при уплате арендной платы физическим лицом, не состоящим на учете в качестве налогоплательщика, обязанность по уплате налога лежит на арендодателе. Как видно, в арендных правоотношениях также не требуется, чтобы все арендаторы являлись предпринимателями, чтобы данные лица использовали арендуемый ими объект только в предпринимательских целях.

Если арендодатель предоставляет материальное имущество на основе финансового лизинга, то для целей налогообложения арендатором считается владелец имущества, а арендными платежами – платежи по ссуде, выданной арендатору. В качестве лизингополучателя по договору финансового лизинга выступают только юридические лица и индивидуальные предприниматели (статья 140.1 Налогового кодекса).

Пленум Конституционного суда считает, что в случае, если физическое лицо, не занимающееся предпринимательской деятельностью, является участником лизинговых отношений, то для предупреждения тех или иных злоупотреблений было бы целесообразно установление законодательными или контрольными органами специальных правил. В связи с тем, что лизинговые компании являются профессиональными участниками финансового рынка, в лизинговых отношениях такого рода к ним могут быть применены более высокие стандарты добросовестности и осторожности. Оценка рисков и информирование

потребителя о возможных последствиях лизинговой компанией, обладающей более профессиональными знаниями и возможностями в сравнении с потребителем, может являться показателем разумной предусмотрительности лизинговой компании.

Что касается вопроса о том, противоречит ли существу договора лизинга то, что объект лизинга является жилой площадью, Пленум Конституционного суда отмечает следующее.

В Постановлении Пленума Конституционного суда от 12 января 2017 года в связи с этим вопросом отмечается, что лизингополучателем является юридическое и физическое лицо, которое принимает любое имущество во временное владение и пользование.

Согласно статье 747-2 Гражданского Кодекса объектом лизинга могут быть движимые или недвижимые предметы, относящиеся по установленной законодательством классификации к основным средствам, за исключением предметов, которые согласно законам Азербайджанской Республики изъяты из свободного гражданского оборота или гражданский оборот которых ограничен.

Понятие основных средств в законодательстве приводится в статье 13.2.17 Налогового кодекса. В данной статье указано, что основные средства – материальные активы, срок использования которых превышает один год, стоимость которых превышает 500 манатов и которые подлежат амортизации в соответствии со статьей 114 настоящего Кодекса.

Согласно статье 114 Налогового кодекса, основные средства подразделяются на следующие категории:

- здания, строения и сооружения;
- машины, оборудование и вычислительная техника;
- транспортные средства;
- другие основные средства.

В теории согласно природе и признаку “мобильности-иммобильности” принятого в аренду объекта, лизинг подразделяют на два вида:

- мобильный лизинг – передача в лизинг видов движимого имущества;

– имущественный лизинг – передача в лизинг недвижимого имущества.

Как видно, жилые помещения, в том числе квартира, по своей природе являются основным средством, при этом законодательство не исключает, что они могут являться объектом лизинга.

На основании вышеуказанного Пленум Конституционного суда приходит к такому выводу, что в соответствии с требованиями статьи 747-2 Гражданского кодекса и понятием основных средств, приведенным в статьях 13.2.17 и 114 Налогового кодекса, жилое помещение, в том числе квартира, как основное средство, может являться объектом договора лизинга.

Что касается вопросов о том, противоречит ли принципу свободы договора признание договора лизинга кредитным договором, когда не преследуется цель извлечения дохода из объекта лизинга, а также о заключении договора лизинга квартиры с целью завуалировать кредитный договор, Пленум Конституционного суда считает необходимым провести сравнительный анализ указанных договоров.

В экономическом отношении лизинг похож на кредит, предоставляемый для приобретения оборудования в лизинг, но отличительный признак заключается в том, что он выступает как альтернатива банковскому финансированию.

Как уже отмечалось, на основании требований статьи 747.1 Гражданского кодекса по договору лизинга лизингодатель обязан приобрести или изготовить в целях лизинга имущество, выступающее в качестве основного объекта лизинга, и передать данный объект лизинга с сохранением права собственности в пользование лизингополучателю, включая предоставление права выкупа.

Кроме того, как уже отмечалось, согласно статье 747-2 Гражданского кодекса объектом лизинга могут быть движимые или недвижимые предметы, относящиеся по установленной законодательством классификации к основным средствам.

В статье 739 Гражданского кодекса предусмотрено, что по договору займа один из участников (займодавец) обязуется перевести другому участнику (заемщику) право собственности на деньги или иные заменимые вещи, а другой участник

(заемщик) соответственно обязуется возвратить займодавцу полученное в виде денег или однородных вещей такого же качества и в таком же размере. Договор займа, предметом которого является какая-то денежная сумма, именуется кредитным договором.

Лица, занимающиеся предоставлением денежных займов в виде самостоятельной профессиональной деятельности, дополнительно обязаны соблюдать в профессиональном порядке положения о предоставлении кредитов.

Как видно, на основании содержания статьи 739 Гражданского кодекса, если предметом договора является лишь денежная сумма, то в качестве предмета договора займа могут выступать деньги или однородные вещи.

Из сути указанных статей выясняется, что в момент заключения договора лизинга не происходит перехода предмета в собственность лизингополучателя и тем самым смены собственника. При условии выкупа (как правило привлекательность лизинга связана с этим условием) данный предмет в конце договора продается лизингополучателю. Договор лизинга позволяет лизингодателю извлекать из своего имущества более высокую стоимость, а лизингополучателю – использовать данное имущество в обмен на ежемесячную плату (извлекать доход или использовать без извлечения дохода).

Таким образом, лизинг может характеризоваться больше как действие собственника, направленное на реализацию своего имущества путем продажи в кредит на основе периодической выплаты частями. В отличие от имущества, приобретенного на условиях кредита или иной основе, право его собственности на имущество, приобретенное на условиях лизинга, возникает не сразу. Как уже было отмечено, право собственности на объект лизинга переходит к лизингополучателю по воле лизингодателя после полной выплаты лизинговых платежей и полного выполнения условий договора.

Лизингополучатель не требует платежи обратно, за невыполнение тех или иных условий договора лизингополучатель по требованию лизингодателя может быть безвозмездно лишен прав владения или пользования объектом лизинга. При оформ-

лении кредита займодавец тут же получает право собственности на имущество, приобретенное на условиях кредита (за исключением наложения обременения на данное имущество в пользу займодавца) и несет гражданскую ответственность в объеме невыплаченной остаточной суммы долга. В отличие от кредитного договора при оформлении лизинга залог не требуется.

Из вышеуказанного выясняется, что хотя договор лизинга считается моделью кредитования с точки зрения экономического, банковского и налогового законодательства, тем не менее, с точки зрения гражданского права относится к группе обязательств по передаче в пользование лизингового имущества и регулируется главой 38 Гражданского кодекса. Кредитный же договор считается договором займа и регулируется отдельной главой Гражданского кодекса.

Опираясь на вышесказанное, следует отметить, что лизинговая организация не является кредитной организацией и не предоставляет денежные средства в заем, поэтому превращение договора лизинга в кредитный договор практически невозможно, лизингополучатель может лишь путем получения кредита финансировать за счет него лизинговые платежи.

Что касается принципа свободы договора, следует отметить, что в соответствии со статьей 390 Гражданского кодекса физические и юридические лица могут свободно заключать договоры и определять их содержание. Иными словами, они могут заключать и такие договоры, которые не предусмотрены настоящим Кодексом, но не противоречат ему. В этом контексте, на основе свободного волеизъявления сторон договор может заключаться в любом виде лизинга.

Свобода договора, установленная в статье 390 Гражданского кодекса, выступает в качестве одного из элементов реализации права собственности, предусмотренного в статьях 29 Конституции и 152.1 Гражданского кодекса, а также права свободного предпринимательства, закрепленного в статье 59 Конституции.

Предоставляя участникам гражданского оборота эти свободы, законодательство исходило из предположения их добросовестности в соответствии с общим принципом права. (Постанов-

ление Пленума Конституционного суда Азербайджанской Республики “О толковании статьи 14 Налогового кодекса Азербайджанской Республики и статьи 390 Гражданского кодекса Азербайджанской Республики” от 12 марта 2012 года).

Однако свобода договора отнюдь не означает, что действительность всех соглашений, достигнутых в договоре, заключенном между сторонами, не может вызывать сомнения. Здесь в отношении недействительности сделок следует учитывать положения статей 339, 340-342 и 344, а в отношении стандартных условий договоров – статей 417-420 Гражданского кодекса.

Таким образом, субъекты гражданского права свободны в установлении своих прав и обязанностей и определении любых не противоречащих законодательству условий договора. Гражданские права могут быть ограничены только законом при необходимости этого для охраны государственной и общественной безопасности, общественного порядка, здоровья и нравственности общества, защиты прав и свобод, чести и достоинства других лиц (статья 6.3 Гражданского кодекса).

Большое значение для правильного определения договора представляют его содержание, вытекающие из него права и обязанности, верное понимание всех его условий.

Необходимо определить, для установления каких договорных отношений стороны выражают свою волю, при толковании выражения воли его действительное содержание должно устанавливаться не только по буквальному значению, но и на основании разумного суждения (статья 324.5 Гражданского кодекса). При этом принимаются во внимание соответствующие обстоятельства, включая предшествующие договору переговоры и переписку, практику, установившуюся во взаимных отношениях сторон, обычаи делового оборота, последующее поведение сторон (статья 404.2 Гражданского кодекса).

Следует отметить, что в “Стратегической дорожной карте относительно производства потребительских товаров на уровне малого и среднего предпринимательства в Азербайджанской Республике”, утвержденной Указом Президента Азербайджанской Республики от 16 декабря 2016 года, указано, что для развития лизинга в Азербайджанской Республике, в первую очередь, необходимо рас-

смотреть подготовку единого закона и создать данным законом условия для оказания компаниями оперативных лизинговых услуг.

Пленум Конституционного суда считает целесообразным принятие законодательным органом единого закона, регулирующего основы института лизинга и служащего созданию условий для оказания компаниями оперативных лизинговых услуг в будущем.

Учитывая вышеотмеченное, Пленум Конституционного суда приходит к следующим выводам:

– в соответствии с требованиями статей 747.1, 747-1.3 и 747-2 Гражданского кодекса и понятием основных средств, приведенным в статьях 13.2.17 и 114 Налогового кодекса, выбор жилого помещения, в том числе квартиры, как основного средства, в качестве объекта договора лизинга и передача объекта лизинга юридическому или физическому лицу, не занимающемуся предпринимательской деятельностью, не исключаются;

– на основании требований статей 747.1 и 747-2 Гражданского кодекса, а также правовых позиций описательно-мотивировочной части настоящего Постановления, в отличие от кредитного договора объектом договора лизинга являются не денежные средства, а определенное имущество, поэтому завуалировать договор лизинга кредитным договором невозможно.

На основании вышеуказанного, руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном суде”, Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики

ПОСТАНОВИЛ:

1. В соответствии с требованиями статей 747.1, 747-1.3 и 747-2 Гражданского кодекса Азербайджанской Республики и понятием основных средств, приведенным в статьях 13.2.17 и 114 Налогового кодекса Азербайджанской Республики, выбор жилого помещения, в том числе квартиры, как основного средства, в качестве объекта договора лизинга и передача объекта

лизинга юридическому или физическому лицу, не занимающемуся предпринимательской деятельностью, не исключаются.

2. На основании требований статей 747.1 и 747-2 Гражданского кодекса Азербайджанской Республики, а также правовых позиций описательно-мотивировочной части настоящего Постановления, в отличие от кредитного договора объектом договора лизинга являются не денежные средства, а определенное имущество, поэтому завуалировать договор лизинга кредитным договором невозможно.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах “Азербайджан”, “Республика”, “Халг газети”, “Бакинский рабочий” и “Вестнике Конституционного суда Азербайджанской Республики”.

5. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I**

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair

6 yanvar 2021-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Sədabə Həsənova (məruzəçi-hakim), Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.2 və 33-cü maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 39-cu maddəsinə müvafiq olaraq, xüsusi konstitusiya icraatının yazılı prosedur qaydasında keçirilən məhkəmə iclasında Balakən Rayon Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim S.Həsənovanın məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Balakən Rayon Məhkəməsinin hakimi Z.Tahirov və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının Dövlət quruculuğu, inzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin İnsan hüquqları üzrə qanunvericilik sektorunun müdiri S.Sadiqovun, mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri H.Nəsibovun, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi İ.Murquzovun və Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun nümayəndəsi O.İsayevin mülahizələrini və iş materiallarını araşdı-

rib müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Balakən Rayon Məhkəməsinin icraatında F.Hüseynovun Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət Məcəlləsi) 206.2 və 234.1-ci maddələri ilə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işi vardır. Cinayət işinin materiallarından görünür ki, o, Türkiyə Respublikasında istintaqa məlum olmayan mənbədən satış məqsədi olmadan qanunsuz olaraq şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda 0,624 qram “metamfetamin” psixotrop maddəsinə əldə etmiş və saxlamış, Gürcüstan Respublikasından tranzit keçməklə Azərbaycan Respublikasına daşımış və 3 fevral 2020-ci il tarixində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin Qərb Ərazi Baş Gömrük İdarəsinin Mazımçay gömrük postunda gömrük nəzarətindən gizli qaçaqmalçılıq yolu ilə keçirmişdir.

Həmin cinayət işi ilə bağlı Balakən Rayon Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək:

- Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən qanunsuz keçirilən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarı şəxsi istehlak miqdarından artıq olduğu təqdirdə şəxsin əməlinin Cinayət Məcəlləsinin 206.2 və 234.1-ci maddələrinin tərkibini (cinayətlərin ideal məcmusu) yaratması və ya Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsinə münasibətdə əməlin daha ciddi sayılan Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsi ilə əhatə olunaraq, yalnız həmin Məcəllənin 206.2-ci maddəsi ilə tövsif edilməsi məsələsinin;

- gömrük sərhədindən qanunsuz keçirilən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarı 2005-ci il 28 iyun tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları”nda (bundan sonra – “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları”) göstərilən şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda olmadıqda şəxsin Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyəti

yətinə, yaxud Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin (bundan sonra – İnzibati Xətalər Məcəlləsi) 206-cı maddəsi ilə inzibati məsuliyyətə cəlb olunub-olunmaması məsələsinə aydınlıq gətirilməsi ilə əlaqədar Cinayət Məcəlləsinin 8.2 və 234.1-ci maddələrinə, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 206-cı maddəsinə və “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları”na münasibətdə Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsinin şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə bağlı aşağıdakıların qeyd edilməsini zəruri hesab edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiyaya) 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndinə əsasən, cinayətlərin və başqa hüquq pozuntularının müəyyən edilməsi, onların törədilməsinə görə məsuliyyətin təyin edilməsi Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müəyyən etdiyi ümumi qaydalardır.

Pozulmuş ictimai münasibətlərin bərpası üçün dövlət məcburet-mə vasitələrinin tətbiq edilməsi onların ictimai təhlükəlilik dərəcə-sindən irəli gəlir və bu zaman belə əməllərlə ictimai münasibətlərə vurula biləcək zərərin digər hüquqi vasitələrlə qarşısının alınma-sının mümkünsüzlüyü nəzərə alınır.

Qanunverici ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi əsaslarını və qaydasını müəyyən edərək işin qanuni, əsaslı və ədalətli həlli naminə cinayət prosesinin bütün mərhələlərində tələb olunan qay-dalara riayət olunmasını təmin edən mexanizm nəzərdə tutmuşdur. Burada məqsəd cinayət hadisəsinə dair bütün halların müəyyən edilməsindən, onların düzgün hüquqi qiymətləndirilməsindən, cəmiyyətə və ayrı-ayrı şəxslərə dəymiş zərərin və şəxsin təqsirinin müəyyən edilməsindən ibarətdir (Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenu-munun “Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 90.9 və 91.7-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 2019-cu il 14 oktyabr tarixli Qərarı).

Narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə isti-qamətində Azərbaycan Respublikası Birləşmiş Millətlər Təşkilatı-nın 1972-ci il tarixli protokolu ilə edilmiş düzəlişlərlə “Narkotik vasitələr haqqında” 1961-ci il tarixli Vahid Konvensiyasına (bun-dan sonra – “Narkotik vasitələr haqqında” Vahid Konvensiya) və “Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyə-

sinə qarşı mübarizə haqqında” 1988-ci il tarixli Konvensiyasına qoşulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası qeyd olunan beynəlxalq aktları ratifikasiya etməklə üzərinə öz ərazisi hüduqlarında mülahizəsinə uyğun olaraq “Narkotik vasitələr haqqında” Vahid Konvensiyanın narkotik vasitələrə dair I Siyahısında göstərilən istənilən narkotik vasitəyə münasibətdə vacib hesab etdiyi xüsusi nəzarət tədbirini görmək öhdəliyini götürmüşdür (“Narkotik vasitələr haqqında” Vahid Konvensiyanın 2-ci maddəsinin 5-ci bəndinin “a” yarım bəndi).

“Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə haqqında” Konvensiyaya müvafiq olaraq, Tərəflər istənilən narkotik vasitənin və ya psixotrop maddənin şəxsi istehlak məqsədilə saxlanması, əldə edilməsinin, yaxud becərilməsinin, qəsdən törədildiyi halda, öz qanunvericiliyinə müvafiq olaraq hüquqpozma kimi qiymətləndirilməsi üçün tələb oluna biləcək tədbirləri görür; Tərəflər bu maddədə nəzərdə tutulmuş istənilən hüquqpozmalar barəsində hüquq mühafizə tədbirlərinin maksimal effektivliyinə nail olmaq məqsədilə və belə hüquqpozmaların törədilməsinə mane olmağın zəruriliyini nəzərə almaqla, həmin hüquqpozmalara görə şəxslərin cinayət təqibinə aid istənilən diskresion hüquq səlahiyyətlərinin öz milli qanunvericiliklərinə müvafiq olaraq istifadəsini təmin etməyə çalışırlar (3-cü maddənin 2 və 6-cı bəndləri).

Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi ilə əlaqədar yaranan ictimai münasibətləri tənzimləyən, bu sahədə dövlət orqanlarının, fiziki və hüquqi şəxslərin hüquq və vəzifələrini müəyyən edən “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir.

Eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq öhdəliklərindən irəli gələrək qaçaqmalçılığa və qanunsuz olaraq narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və ya onların prekursorlarının hazırlanması, istehsal edilməsi, əldə edilməsi, saxlanması, daşınması, göndərilməsi və ya satılmasına görə Cinayət Məcəlləsinin 206 və 234-cü maddələrində cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur.

Cinayət Məcəlləsinin 206.1-ci maddəsində qaçaqmalçılıq Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar və ya ondan gizli, yaxud sənədlərdən və ya gömrük eyniləş-

dirilməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etməklə, yaxud bəyan etməməklə və ya düzgün bəyan etməməklə malların və digər əşyaların keçirilməsi kimi təsbit edilmişdir. Həmin Məcəllənin 206.2-ci maddəsinə əsasən, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və ya onların prekursorlarının, güclü təsirli, zəhərli, zəhərləyici, radioaktiv, partlayıcı maddələrin və qurğuların, hərbi silahın və texnikanın, (yivsiz odlu ov silahı və həmin silah üçün döyüş sursatı istisna olmaqla) odlu silah və yaxud döyüş sursatının, nüvə, kimyəvi, bioloji və digər kütləvi qırğın silahlarının, kütləvi qırğın silahlarının hazırlanmasında istifadə oluna bilən və Azərbaycan Respublikası gömrük sərhədindən keçirilməsinin xüsusi qaydaları müəyyən edilmiş materialların və avadanlıqların, Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi üçün müvafiq qaydalar müəyyən edilmiş strateji əhəmiyyətli xammalın, mədəni, tarixi və ya arxeoloji sərvət olan əşyaların Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar və ya ondan gizli, yaxud sənədlərdən və ya gömrük eyniləşdirilməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etməklə, yaxud bəyan etməməklə və ya düzgün bəyan etməməklə keçirilməsi üç ildən yeddi ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

Qeyd edilməlidir ki, malların və digər əşyaların Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi qaydaları Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi (bundan sonra – Gömrük Məcəlləsi) və sahəvi normativ hüquqi aktlarla tənzimlənir. Gömrük Məcəlləsi Azərbaycan Respublikasında gömrük işinin hüquqi, iqtisadi və təşkilati əsaslarını, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilən, bu ərazidən aparılan, tranzitlə keçirilən mallara və nəqliyyat vasitələrinə tətbiq edilən ümumi qaydaları və prosedurları, gömrük işi sahəsində şəxslərin hüquqlarını və vəzifələrini müəyyənləşdirir.

Gömrük orqanlarının vəzifələri Məcəllənin 8-ci maddəsində göstərilmişdir. Onların arasında gömrük işi sahəsində cinayətlərə, həmçinin gömrük qaydaları əleyhinə inzibati xətalara və digər hüquqpozmalara qarşı mübarizə aparmaq, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının, silahların və başqa malların gömrük sərhədindən qanunsuz keçirilməsinin qarşısını almaq vəzifəsini göstərmək olar.

Öz növbəsində Gömrük Məcəlləsinin 214.1.2-ci maddəsində milli təhlükəsizliyin, ictimai asayişin, insanların mənəviyyatının, həyat və sağlamlığının, mülkiyyət hüququnun, o cümlədən əqli mülkiyyət hüquqları obyektlərinin, heyvanlar və bitkilər aləminin, ətraf mühitin, xalqların bədii, tarixi və arxeoloji sərvətlərinin qorunması baxımından və Azərbaycan Respublikasının başqa maraqları nəzərə alınaraq, qanunvericiliyə və beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq gömrük ərazisinə gətirilməsi və ya bu ərazidən aparılması qadağan olan malların sırasında gömrük ərazisinə idxalı və ya bu ərazidən ixracı qanunvericiliklə qadağan edilmiş narkotik vasitələr, psixotrop maddələr və onların prekursorları göstərilmişdir.

Beləliklə, şəxs tərəfindən malların və ya digər əşyaların gömrük sərhədindən keçirilməsi əməlləri o halda qaçaqmalçılıq cinayəti kimi tövsif edilir ki, cinayət əməlini törətmiş şəxs Cinayət Məcəlləsinin 206.1-ci maddəsinin dispozisiyasındakı cinayətin obyektiv cəhətini təşkil edən və Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydalara zidd olan hərəkətlərdən hər hansı birini və ya bir neçəsini törətmiş olsun.

“Qaçaqmalçılıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2016-cı il 2 iyun tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, qaçaqmalçılıq cinayətinin obyektini hər hansı malların və digər əşyaların dövriyyəsi yox, Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi qaydaları ilə tənzimlənən dövlətin normal xarici iqtisadi fəaliyyəti sahəsində yaranan ictimai münasibətlər təşkil edir.

Nəzərə alınmalıdır ki, qaçaqmalçılıq bu cinayətin predmetini təşkil edən əşyaların gömrük sərhədindən keçirildiyi andan bitmiş hesab edilir.

Şəxs tərəfindən Cinayət Məcəlləsinin 206.2 və 234.1-ci maddələrinin dispozisiyası ilə əhatə olunan, obyektiv cəhətdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənən əməllərin törədilməsi istisna deyildir. Belə ki, Məcəllənin 206.2-ci maddəsinin obyektiv cəhətini Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və ya onların prekursorlarının qanunsuz keçirilməsi təşkil etdiyi halda, həmin Məcəllənin 234.1-ci maddəsinin obyektiv cəhəti satış məqsədi olmadan qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda əldə etmə, saxlama, hazırlama, emal etmə, daşımada

ifadə olunur. Müvafiq olaraq qeyd olunan cinayət əməllərinin subyektiv cəhətinin məzmunu da fərqlidir.

Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsi narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin ümumiyyətlə dövriyyəsi ilə bağlı ictimai marağın təmin edilməsinə yönəltdiyi halda, həmin Məcəllənin 206.2-ci maddəsi müstəsna olaraq bu maddədə göstərilən predmetlərin, o cümlədən narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və ya onların prekursorlarının Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilmə qaydalarına riayət olunması sahəsində dövlət və ictimai maraqların təmin edilməsinə xidmət edir. Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsi həmin Məcəllənin “İqtisadi fəaliyyət sahəsində olan cinayətlər” qrupunun yerləşdiyi 24-cü fəsildə, 234.1-ci maddəsi isə “Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlər” adlanan 26-cı fəslində yer almışdır.

Eyni zamanda qeyd olunmalıdır ki, qanunverici Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsinin dispozisiyasında şəxsi istehlak miqdarının müəyyən edilməməsində törədilən cinayətin obyektiv və ya subyektiv cəhətinin həmin şəxsi istehlak miqdarının həcmi ilə birbaşa və dolayı yolla əlaqəli olmaması mövqeyindən çıxış etmişdir. Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsində narkotik vasitə və psixotrop maddələrin miqdarının müəyyən edilməməsinin məqsədli olmasını, həmin maddədəki əməlin törədilməsi niyyəti ilə şəxsi istehlak miqdarının həcmi arasında əlaqənin olmaması ilə izah olunmalıdır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu onu da qeyd etməyi vacib bilir ki, Cinayət Məcəlləsinin 206.1-ci maddəsi ilə malların və digər əşyaların xeyli miqdarda keçirilməsi predmetin konkretləşdirici əlaməti kimi göstərildiyi halda, həmin Məcəllənin 206.2-ci maddəsində qeyd edilən mallara və digər əşyalara münasibətdə bu meyar nəzərdə tutulmamışdır.

Göründüyü kimi, Məcəllənin 206.2-ci maddəsində sadalanan mallar və digər əşyalar, o cümlədən narkotik vasitələr və psixotrop maddələrin qanunsuz keçirilməsi miqdar ilə şərtləndirilməmişdir.

Bundan fərqli olaraq Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsində satış məqsədi olmadan narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda əldə etmə, saxlama ha-zırlama, emal etmə və daşımaya görə cinayət məsuliyyəti müəyyən

edilmişdir. Burada qanunverici narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə görə cinayət məsuliyyətinin yaranmasını məhz şəxsi istehlak miqdarı ilə şərtləndirmişdir. Bu baxımdan satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda narkotik vasitələr və ya psixotrop maddələrin gömrük nəzarətindən qanunsuz olaraq keçirilməsi eyni zamanda Cinayət Məcəlləsinin 234.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibini yaradır.

Beləliklə, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hər iki maddənin təhlilindən belə qənaətə gəlir ki, Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən qanunsuz olaraq keçirən və satış məqsədi olmadan qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda saxlayan və daşıyan şəxsin əməli cinayətlərin məcmusu üzrə Cinayət Məcəlləsinin 206.2 və 234.1-ci maddələri ilə cinayət məsuliyyəti yaradır.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bu hüquqi mövqeyi “Qaçqınçılıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2016-cı il 2 iyun tarixli Qərarında ifadə olunmuş mövqeyi ilə də uyğundur.

Eyni zamanda Cinayət Məcəlləsinin 17.2 və 17.3-cü maddələrinə müvafiq olaraq, bir hərəkətlə (hərəkətsizliklə) bu Məcəllənin iki və daha çox maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş iki və daha çox cinayətin törədilməsi cinayətlərin ideal məcmusunu yaradır. Şəxs bu Məcəllənin müvafiq maddələrinə uyğun olaraq cinayətlərin məcmusunu yaradan hər cinayətə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir.

Həmçinin bir daha qeyd olunmalıdır ki, cinayət qanunvericiliyinin ədalət prinsipinin tərkib hissəsi olan heç kəsin eyni bir cinayətə görə təkrarən məsuliyyətə cəlb edilməsinin yolverilməzliyi Konstitusiyanın 64-cü maddəsindən irəli gəlir. Konstitusiyanın həmin maddəsinə əsasən, heç kəs bir cinayətə görə təkrarən məhkum edilə bilməz.

Konstitusiyada və cinayət qanununda təsbit edilmiş bir cinayətə görə təkrarən məhkum etməyə yol verilməməsinə əks etdirən non bis in idem prinsipi yalnız şəxsin eyni bir cinayət əməlinə görə təkrarən məhkum edilməsinin və cəzalandırılmasının qarşısını alan qayda kimi dar mənada təfsir olunmur. Bu prinsip həm də cinayət-hüquqi əhəmiyyəti olan eyni bir halın iki dəfə, həm cinayətin tövsiyi

zamanı, həm də cəza təyin edilməsi zamanı nəzərə alınmasını istisna edir. Belə ki, bu prinsip hər hansı bir cinayət-hüquqi xarakterli tədbirin cinayət əməlinə hüquqi qiymət verilərkən təkrarən tətbiq olunmasına qadağa qoyur (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin 3-cü bəndinin şərh edilməsi haqqında” 2013-cü il 4 mart tarixli Qərarı).

Beləliklə, Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi Hissəsinin normaları Ümumi Hissənin cinayətlərin məcmusu və cinayətlərin məcmusu üzrə cəzanın təyin edilməsini tənzimləyən normaları ilə birgə cinayət qanununun tətbiqi zamanı ədalət prinsipinin həyata keçirilməsini təmin etməlidirlər.

Belə ki, Məcəllənin 8.1-ci maddəsinə uyğun olaraq, cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza və ya digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

Şəxs tərəfindən müxtəlif cinayət tərkibli əməllər törədildikdə isə məcmu qaydasında əməllərin tövsif edilməsi və cəza təyin etməklə Məcəllənin 8.1-ci maddəsində əks olunan ədalət prinsipinin tələblərini təmin etmək olar. Başqa yanaşma Cinayət Məcəlləsinin prinsip və vəzifələrinə, cəzanın məqsədinə zidd olardı.

“Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları”nın tələbləri nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən qanunsuz keçirilmiş narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin miqdarı şəxsi istehlak miqdarından artıq olmadıqda şəxsin Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə yaxud İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 206-cı maddəsi ilə inzibati məsuliyyətə cəlb olunub-olunmaması ilə bağlı məsələyə gəldikdə isə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd etməyi vacib bilir ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 1.3-cü maddəsinə əsasən, inzibati məsuliyyət müəyyən edən və inzibati xəta törətmiş şəxsin tənbeh edilməsini nəzərdə tutan qanunlar yalnız bu Məcəlləyə daxil olduqdan sonra tətbiq edilir. Həmin Məcəllənin 3-cü maddəsinə görə, yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş inzibati xətanın törədilməsində təqsirli hesab edilən və inzibati xəta tərkibinin bütün digər əlamətlərini daşıyan əməli

(hərəkət və ya hərəkətsizliyi) törətmiş şəxs inzibati məsuliyyətə cəlb olunur.

Məcəllənin inzibati xəta anlayışını təsbit edən 12.2-ci maddəsində isə göstərilmişdir ki, bu Məcəllənin Xüsusi Hissəsində nəzərdə tutulan əməllərə görə inzibati məsuliyyət o halda yaranır ki, bu əməllər cinayət məsuliyyətinə səbəb olmasın.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 206-cı maddəsi yalnız qanunsuz olaraq narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin istehlakına, satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarında hazırlanmasına, əldə edilməsinə, saxlanılmasına, daşınmasına və ya göndərilməsinə görə inzibati məsuliyyət müəyyən etmişdir. Həmin maddənin Qeyd hissəsində göstərilmişdir ki, satış məqsədi olmadan hazırladığı, əldə etdiyi, saxladığı, daşdığı və ya göndərdiyi şəxsi istehlak miqdarında narkotik vasitələri, psixotrop maddələri könüllü surətdə təhvil verən şəxs bu maddədə nəzərdə tutulan hərəkətlərə görə inzibati məsuliyyətdən azad edilir.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 206-cı maddəsi Məcəllənin “Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar inzibati xətalər”i tənzimləyən Fəslində yer alır və qaçaqmalçılıq cinayətinin dispozitiv şərti olan malların gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən qanunsuz keçirilməsini nəzərdə tutmuşdur. Bu halda şəxs tərəfindən gömrük nəzarətindən keçirilən narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin miqdarı şəxsi istehlak miqdarından artıq olmadığı halda belə, bu əməl inzibati xəta kimi tövsif edilə bilməz.

Həmçinin qeyd edilməlidir ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin “Gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər”i tənzimləyən Fəslə yalnız malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar qanunsuz olaraq keçirilməsinə görə inzibati məsuliyyət müəyyən etmişdir.

Beləliklə, qanunverici narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin hər hansı bir miqdarda gömrük qaydalarının pozulması ilə keçirilməsinə görə məqsədli şəkildə həmin əmələ görə cinayət tərkibi yaratdığı üçün inzibati məsuliyyət müəyyən etməmişdir.

Belə olan halda satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarından asılı olmayaraq narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar qanunsuz olaraq

keçirilməsi Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət məsuliyyətini yaradır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsinin “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları”na münasibətdə şərh edilməsi ilə bağlı qeyd edir ki, həmin siyahılar şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdar və külli miqdarlarına dair məsələləri tənzimləyir və yalnız Cinayət Məcəlləsinin 26-cı fəslində yer alan “Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlər”ə münasibətdə tətbiq edilir. Bu baxımdan “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları” Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsinə münasibətdə tətbiq edilə bilməz.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən qanunsuz olaraq keçirən və satış məqsədi olmadan qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda saxlayan və daşıyan şəxsin əməli cinayətlərin məcmusu üzrə Cinayət Məcəlləsinin 206.2 və 234.1-ci maddələri ilə cinayət məsuliyyəti yaradır;

– satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarından asılı olmayaraq narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar və ya ondan gizli, yaxud sənədlərdən və ya gömrük eyniləşdirilməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etməklə, yaxud bəyan etməməklə və ya düzgün bəyan etməməklə keçirilməsi Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət məsuliyyətini yaradır;

– “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə on-

ların külli miqdarına görə siyahıları” Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsinə münasibətdə tətbiq edilməməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən qanunsuz olaraq keçirən və satış məqsədi olmadan qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda saxlayan və daşıyan şəxsin əməli cinayətlərin məcmusu üzrə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.2 və 234.1-ci maddələri ilə cinayət məsuliyyəti yaradır.

2. Satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarından asılı olmayaraq narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar və ya ondan gizli, yaxud sənədlərdən və ya gömrük eyniləşdirilməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etməklə, yaxud bəyan etməməklə və ya düzgün bəyan etməməklə keçirilməsi Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət məsuliyyətini yaradır.

3. 2005-ci il 28 iyun tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları” Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 206.2-ci maddəsinə münasibətdə tətbiq edilmir.

4. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

5. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

6. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О толковании статьи 206.2 Уголовного кодекса
Азербайджанской Республики**

6 января 2021 года

город Баку

Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой (судья-докладчик), Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева, Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова, Исы Наджафова и Кямрана Шафиева,

с участием секретаря суда Фараида Алиева,

В соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 27.2 и 33 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном суде” и статьей 30 Внутреннего устава Конституционного суда Азербайджанской Республики на основании обращения Балакенского районного суда в судебном заседании, проведенном в порядке письменной процедуры особого конституционного производства, рассмотрел конституционное дело о толковании статьи 206.2 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики.

Изучив и обсудив доклад судьи С.Гасановой по делу, суждения представителей заинтересованных субъектов – судьи Балакенского районного суда З.Тахирова и заведующего сектором законодательства по правам человека отдела государственного строительства, административного и военного законодательства Аппарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики С.Садыгова, специалистов – председателя Уголовной коллегии Верховного суда Азербайджанской Республики Х.Насибова, судьи Бакинского апелляционного суда И.Мургузова и представителя Генеральной прокуратуры

Азербайджанской Республики О.Исаева и материалы дела, Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

В производстве Балакенского районного суда находится уголовное дело по обвинению Ф.Гусейнова по статьям 206.2 и 234.1 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики (далее – Уголовный кодекс). Как видно из материалов уголовного дела, он незаконно приобрел в Турецкой Республике у неизвестного следствию источника и хранил без цели сбыта психотропное вещество “метамфетамин” в количестве, превышающем необходимое для личного потребления, - 0,624 грамма, ввез его в Азербайджанскую Республику транзитом через Грузию и 3 февраля 2020 года провез контрабандным путем с сокрытием от таможенного контроля на таможенном посту Мазымчай Западно-территориального главного таможенного управления Государственного таможенного комитета Азербайджанской Республики.

Балакенский районный суд, обратившись в связи с данным уголовным делом в Конституционный суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный суд), просил дать толкование:

- вопроса о том, подпадает ли деяние лица в случае, когда количество наркотических средств и психотропных веществ, незаконно перемещаемых через таможенную границу Азербайджанской Республики, превышает необходимое для личного потребления, под действие статей 206.2 и 234.1 Уголовного кодекса (идеальная совокупность преступлений), или же, будучи охвачено статьей 206.2 Уголовного кодекса, признающей деяние более серьезным, чем статья 234.1 Уголовного кодекса, квалифицируется лишь по статье 206.2 данного Кодекса;

- статьи 206.2 Уголовного кодекса в отношении статей 8.2 и 234.1 Уголовного кодекса, статьи 206 Кодекса Азербайджанской Республики об административных проступках (далее – Кодекс об административных проступках) и “Списков наркотических средств и психотропных веществ по размеру, достаточному для

привлечения лица к уголовной ответственности, а также по их крупному размеру”, утвержденных Законом Азербайджанской Республики от 28 июня 2005 года (далее - “Списков наркотических средств и психотропных веществ по размеру, достаточному для привлечения лица к уголовной ответственности, а также по их крупному размеру”), в связи с внесением ясности в вопрос о том, привлекается ли лицо к уголовной ответственности по статье 206.2 Уголовного кодекса или же к административной ответственности по статье 206 Кодекса об административных проступках, если количество наркотических средств и психотропных веществ, незаконно перемещенных через таможенную границу, не превышает необходимого для личного потребления, указанного в “Списках наркотических средств и психотропных веществ по размеру, достаточному для привлечения лица к уголовной ответственности, а также по их крупному размеру”.

В связи с обращением Пленум Конституционного суда считает необходимым отметить следующее.

На основании пункта 17 части I статьи 94 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция) определение преступлений и иных правонарушений, установление ответственности за их совершение являются общими правилами, установленными Милли Меджлисом Азербайджанской Республики.

Применение мер государственного принуждения для восстановления нарушенных общественных отношений вытекает из степени их общественной опасности, при этом учитывается невозможность предотвращения ущерба, который такие деяния могут причинить общественным отношениям, другими правовыми средствами.

Законодатель, определяя основы и порядок осуществления правосудия, предусмотрел механизм обеспечения соблюдения требуемых правил на всех этапах уголовного процесса для законного, обоснованного и справедливого разрешения дела. Цель здесь заключается в установлении всех обстоятельств, связанных с преступлением, их правильной правовой оценке, определении ущерба, причиненного обществу и отдельным лицам и вины лица. (Постановление Пленума Конституцион-

ного суда “О толковании статьи 90.9 и 91.7 Уголовно-процессуального кодекса Азербайджанской Республики” от 14 октября 2019 года).

В сфере борьбы с незаконным оборотом наркотических средств Азербайджанская Республика с поправками, внесенными протоколом Организации Объединенных Наций от 1972 года, присоединилась к Единой конвенции “О наркотических средствах” от 1961 года (далее - Единая конвенция “О наркотических средствах”) и Конвенции “О борьбе с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ” от 1988 года.

Ратифицировав отмеченные международные акты, Азербайджанская Республика обязалась принимать по своему усмотрению в пределах своей территории специальные меры контроля, которые, по ее мнению, необходимы, в отношении любого наркотического средства, включенного в Список I Единой конвенции “О наркотических средствах” (подпункт “а” пункта 5 статьи 2 Единой конвенции “О наркотических средствах”).

В соответствии с Конвенцией “О борьбе с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ” Стороны принимают такие меры, которые могут потребоваться, для того чтобы признать правонарушениями согласно своему законодательству, когда они совершаются преднамеренно, хранение, приобретение или культивирование любого наркотического средства или психотропного вещества для личного потребления; Стороны стремятся обеспечить использование согласно их национальному законодательству любых дискреционных юридических полномочий, относящихся к уголовному преследованию лиц за правонарушения, признанные таковыми в соответствии с настоящей статьей, для достижения максимальной эффективности правоохранительных мер в отношении этих правонарушений и с должным учетом необходимости воспрепятствовать совершению таких правонарушений (пункты 2 и 6 статьи 3).

Принят Закон Азербайджанской Республики “Об обороте наркотических средств, психотропных веществ и их прекурсоров”, регулирующий общественные отношения, возникающие в

связи с оборотом наркотических средств, психотропных веществ и их прекурсоров, устанавливающий права и обязанности государственных органов, физических и юридических лиц в этой области.

Одновременно исходя из международных обязательств Азербайджанской Республики в статьях 206 и 234 Уголовного кодекса предусмотрена уголовная ответственность за контрабанду и незаконные изготовление, производство, приобретение, хранение, перевозку, пересылку либо сбыт наркотических средств, психотропных веществ или их прекурсоров.

В статье 206.1 Уголовного кодекса контрабанда закреплена как перемещение через таможенную границу Азербайджанской Республики товаров или иных предметов, совершенное помимо или с сокрытием от таможенного контроля либо с обманным использованием документов или средств таможенной идентификации, либо сопряженное с недекларированием или недостоверным декларированием. На основании статьи 206.2 данного Кодекса перемещение через таможенную границу Азербайджанской Республики наркотических средств, психотропных веществ или их прекурсоров, сильнодействующих, ядовитых, отравляющих, радиоактивных, взрывчатых веществ и взрывных устройств, военного оружия и техники (за исключением гладкоствольного охотничьего оружия и боеприпасов к нему), огнестрельного оружия или боеприпасов, ядерного, химического, биологического и других видов оружия массового уничтожения, материалов и оборудования, которые могут быть использованы при создании оружия массового уничтожения и в отношении которых установлены специальные правила перемещения через таможенную границу Азербайджанской Республики, стратегически важного сырья, предметов, представляющих культурную, историческую или археологическую ценность, в отношении которых установлены соответствующие правила перемещения через таможенную границу Азербайджанской Республики, если это деяние совершено помимо или с сокрытием от таможенного контроля либо с обманным использованием документов или средств таможенной идентификации либо сопряжено с недекларированием или

недостоверным декларированием, наказывается лишением свободы на срок от трех до семи лет.

Следует отметить, что правила перемещения через таможенную границу Азербайджанской Республики товаров и иных предметов регулируются Таможенным кодексом Азербайджанской Республики (далее – Таможенный кодекс) и отраслевыми нормативно-правовыми актами. Таможенный кодекс определяет правовые, экономические и организационные основы таможенного дела в Азербайджанской Республике, в том числе общие процедуры и правила, применяемые по отношению к товарам и транспортным средствам, ввозимым на таможенную территорию Азербайджанской Республики, вывозимым с данной территории, перемещаемым через нее транзитом, права и обязанности лиц в области таможенного дела.

Задачи таможенных органов указаны в статье 8 Кодекса. В числе можно назвать ведение борьбы с преступлениями в области таможенного дела, а также административными нарушениями таможенных правил и другими правонарушениями, пресечение незаконного перемещения через таможенную границу наркотических средств, психотропных веществ и их прекурсоров, оружия и других товаров.

В свою очередь в статье 214.1.2 Таможенного кодекса исходя из соображений национальной безопасности, защиты общественного порядка, нравственности населения, жизни и здоровья людей, защиты права собственности, в том числе на объекты интеллектуальной собственности, защиты животных и растений, охраны окружающей среды, защиты художественного, исторического и археологического достояния народов, и других интересов Азербайджанской Республики на основании актов законодательства и международных договоров в числе запрещенных для ввоза на таможенную территорию и вывоза с этой территории товаров указаны наркотические средства, психотропные вещества и их прекурсоры, ввоз и вывоз которых на таможенную территорию запрещен.

Таким образом, деяния, связанные с перемещением лицом товаров или других предметов через государственную границу квалифицируются как преступление (контрабанда), если лицо, совершившее преступное деяние, совершило одно или несколько

действий, составляющих объективную сторону преступления в диспозиции статьи 206.1 Уголовного кодекса и противоречащих правилам, предусмотренным в Таможенном кодексе.

В Постановлении Пленума Верховного суда Азербайджанской Республики “О судебной практике по делам о контрабанде” от 2 июня 2016 года отмечается, что объект преступления (контрабанда) составляют общественные отношения, возникающие в области нормальной внешнеэкономической деятельности государства, регулируемой правилами перемещения через таможенную границу Азербайджанской Республики, а не оборот тех или иных товаров и других предметов.

Следует учитывать, что контрабанда считается оконченной с момента перемещения предметов, составляющих предмет данного преступления, через таможенную границу.

Совершением лицом деяний, охваченных диспозицией статей 206.2 и 234.1 Уголовного кодекса, в значительной степени отличающихся с объективной стороны, не исключается. Так, если объективную сторону статьи 206.2 Кодекса составляет незаконное перемещение через таможенную границу Азербайджанской Республики наркотических средств, психотропных веществ или их прекурсоров, то объективная сторона статьи 234.1 данного Кодекса выражается в незаконном приобретении, хранении, изготовлении, обработке, перевозке без цели сбыта наркотических средств или психотропных веществ в количестве, превышающем необходимое для личного потребления. Соответственно, тогда как содержание субъективной стороны отмеченных преступных деяний направлено на обеспечение общественных интересов, связанных с оборотом психотропных веществ в целом, статья 206.2 данного Кодекса служит обеспечению государственных и общественных интересов в области соблюдения правил перемещения через таможенную границу Азербайджанской Республики исключительно указанных в данной статье предметов, в том числе наркотических средств, психотропных веществ или их прекурсоров. Статья 206.2 Уголовного кодекса входит в главу 24, куда включена группа “Преступлений в сфере экономической деятельности” данного Кодекса, а статья – 234.1- в главу 26, именуемую

“Преступления, связанные с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ”.

Одновременно следует отметить, что законодатель выступает исходя из того, что отсутствие определения в диспозиции статьи 206.2 Уголовного кодекса количества личного потребления объясняется тем, что объективная или субъективная сторона совершенного преступления не связана прямо или косвенно с объемом личного потребления. Целенаправленность отсутствия определения в статье 206.2 Уголовного кодекса размера наркотических средств и психотропных веществ должна объясняться отсутствием связи между намерением совершить деяние, предусмотренное данной статьей, и объемом личного потребления.

Пленум Конституционного суда также считает важным отметить, что, тогда как в статье 206.1 Уголовного кодекса перемещение в значительном размере товаров и других предметов указано как конкретизирующий признак предмета, в отношении товаров и других предметов, отмеченных в статье 206.2 данного Кодекса, этот критерий не предусмотрен.

Как видно, незаконное перемещение перечисленных в статье 206.2 Кодекса товаров и других предметов, в том числе наркотических средств и психотропных веществ, не обусловлено количеством.

В отличие от этого в статье 234.1 Уголовного кодекса установлена уголовная ответственность за приобретение, хранение, изготовление, обработку, перевозку без цели сбыта наркотических средств или психотропных веществ в количестве, превышающем необходимое для личного потребления. Здесь законодатель обусловил возникновение уголовной ответственности за незаконный оборот наркотических средств именно количеством личного потребления. В этом контексте, незаконное перемещение наркотических средств или психотропных веществ без цели сбыта в количестве, превышающем необходимое для личного потребления, помимо таможенного контроля одновременно образует состав преступления, предусмотренный в статье 234.1 Уголовного кодекса.

Таким образом, проанализировав обе статьи, Пленум Конституционного суда приходит к такому выводу, что деяние

лица, незаконно перемещающего через таможенную границу Азербайджанской Республики наркотические средства или психотропные вещества, предусмотренные в статье 206.2 Уголовного кодекса, помимо таможенного контроля и незаконно хранящего и перевозящего без цели сбыта наркотические средства или психотропные вещества в количестве, превышающем необходимое для личного потребления, по совокупности преступлений влечет за собой уголовную ответственность по статьям 206.2 и 234.1 Уголовного кодекса.

Данная правовая позиция Пленума Конституционного суда соответствует также позиции, выраженной в Постановлении Пленума Верховного суда Азербайджанской Республики “О судебной практике по делам о контрабанде” от 2 июня 2016 года.

Одновременно в соответствии со статьями 17.2 и 17.3 Уголовного кодекса совершение одним действием (бездействием) двух или более преступлений, предусмотренных двумя или более статьями настоящего Кодекса, образует идеальную совокупность преступлений. При совокупности преступлений лицо несет уголовную ответственность за каждое совершенное преступление по соответствующей статье настоящего Кодекса.

Следует также еще раз отметить, что недопустимость повторного привлечения кого-либо к ответственности за одно и то же преступление, как составная часть принципа справедливости, вытекает из статьи 64 Конституции. На основании данной статьи Конституции никто не может быть повторно осужден за одно и то же преступление.

Принцип *non bis in idem*, отражающий недопущение повторного осуждения за одно и то же преступление, закрепленное в Конституции и уголовном законе, не квалифицируется в узком смысле, как правило, предотвращающее повторное осуждение и наказание лица за одно и то же преступное деяние. Данный принцип одновременно исключает повторное принятие во внимание одного и того же обстоятельства, имеющего уголовно-правовое значение, как при классификации преступления, так и при назначении наказания. Так, этот принцип запрещает повторное применение какой-либо меры уголовно-правового характера при правовой оценке преступного деяния

(Постановление Пленума Конституционного суда Азербайджанской Республики “О толковании пункта 3 Примечания статьи 177 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики” от 4 марта 2013 года).

Таким образом, нормы Особенной части Уголовного кодекса совместно с нормами, регулирующими совокупность преступлений, Общей части и назначение наказания по совокупности преступлений, должны обеспечивать осуществление принципа справедливости при применении уголовного закона.

Так, в соответствии со статьей 8.1 Кодекса наказание и иные меры уголовно-правового характера, применяемые к лицу, совершившему преступление, должны быть справедливыми, то есть соответствовать характеру и степени общественной опасности преступления, обстоятельствам его совершения и личности виновного.

При совершении лицом различных деяний, образующих признаки состава преступления, можно, квалифицировав деяния в порядке совокупности и назначив наказание, обеспечить требования принципа справедливости, отраженного в статье 8.1 Кодекса. Иной подход противоречил бы принципам и задачам Уголовного кодекса, цели наказания.

Что касается вопроса о том, привлекается лицо к уголовной ответственности по статье 206.2 Уголовного кодекса или к административной ответственности по статье 206 Кодекса об административных проступках, то если количество наркотических средств и психотропных веществ, незаконно перемещенных через таможенную границу, не превышает необходимого для личного потребления с учетом требований “Списков наркотических средств и психотропных веществ по размеру, достаточному для привлечения лица к уголовной ответственности, а также по их крупному размеру”, Пленум Конституционного суда считает важным отметить, что на основании статьи 1.3 Кодекса об административных проступках законы, определяющие административную ответственность и предусматривающие наложение взыскания на лиц, совершивших административные проступки, применяются только после их включения в настоящий Кодекс. Согласно статье 3 данного Кодекса привлекается к административной ответственности и наказывается только

такое лицо, которое признано виновным в совершении административных проступков, предусмотренных настоящим Кодексом, и совершило деяние (действие или бездействие), имеющее все иные признаки состава административного проступка.

А в статье 12.2 Кодекса, закрепляющей понятие административного проступка, указано, что административная ответственность за деяния, предусмотренные в Особенной части настоящего Кодекса, наступает в том случае, если эти деяния уголовной ответственности не подлежат.

Статья 206 Кодекса об административных проступках устанавливает административную ответственность лишь за незаконное потребление, изготовление, приобретение, хранение, перевозку или отправку не в целях сбыта наркотических средств, психотропных веществ в количестве, необходимом для личного потребления. В Примечании данной статьи указано, что Лицо, добровольно сдавшее изготовленные, приобретенные, хранимые, перевозимые или отправляемые им не в целях сбыта в количестве, необходимом для личного потребления, наркотические средства, психотропные вещества, освобождается от административной ответственности за действия, предусмотренные данной статьей.

Статья 206 Кодекса об административных проступках входит в главу Кодекса, регулирующую “Административные проступки, связанные с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ” и не предусматривает незаконного перемещения товаров через таможенную границу помимо таможенного контроля, как диспозитивного условия преступления (контрабанда). При этом данное деяние не может квалифицироваться как административный проступок, даже если количество наркотических средств и психотропных веществ, проходящих таможенный контроль, не превышает необходимого для личного потребления.

Следует также отметить, что глава Кодекса об административных проступках, регулирующая “Административные проступки, посягающие на таможенные правила”, устанавливает административную ответственность лишь за незаконное перемещение товаров и транспортных средств через таможен-

ную границу Азербайджанской Республики помимо таможенного контроля.

Таким образом, законодатель не установил административной ответственности за перемещение наркотических средств и психотропных веществ в том или ином количестве с нарушением таможенных правил, так как оно целенаправленно образует состав преступления в связи с данным деянием.

Поэтому незаконное перемещение через таможенную границу без цели сбыта наркотических средств или психотропных веществ независимо от количества личного потребления помимо таможенного контроля влечет уголовную ответственность, предусмотренную в статье 206.2 Уголовного кодекса.

Что касается поставленного в обращении вопроса о толковании статьи 206.2 Уголовного кодекса в отношении “Списков наркотических средств и психотропных веществ по размеру, достаточному для привлечения лица к уголовной ответственности, а также по их крупному размеру”, Пленум Конституционного суда отмечает, что данные списки регулируют вопросы достаточного для привлечения лица к уголовной ответственности размера наркотических средств и психотропных веществ, превышающего необходимое для личного потребления, и их крупного размера, и применяются лишь в отношении включенных в главу 26 Уголовного Кодекса “Преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ”. В этом контексте, “Списки наркотических средств и психотропных веществ по размеру, достаточному для привлечения лица к уголовной ответственности, а также по их крупному размеру” не могут применяться в отношении статьи 206.2 Уголовного кодекса.

На основании вышеуказанного Пленум Конституционного суда приходит к следующим выводам:

– деяние лица, незаконно перемещающего через таможенную границу Азербайджанской Республики помимо таможенного контроля наркотические средства или психотропные вещества, предусмотренные в статье 206.2 Уголовного кодекса, и незаконно хранящего и перевозящего без цели сбыта наркотические средства или психотропные вещества в количестве, превышающем необходимое для личного потребления, по совокупности

преступлений влечет уголовную ответственность по статьям 206.2 и 234.1 Уголовного кодекса;

– Перемещение через таможенную границу Азербайджанской Республики без цели сбыта наркотических средств или психотропных веществ, независимо от количества личного потребления, помимо или с сокрытием от таможенного контроля либо с обманным использованием документов или средств таможенной идентификации, либо с недекларированием или недостоверным декларированием влечет уголовную ответственность, предусмотренную в статье 206.2 Уголовного кодекса;

– “Списки наркотических средств и психотропных веществ по размеру, достаточному для привлечения лица к уголовной ответственности, а также по их крупному размеру” не должны применяться в отношении статьи 206.2 Уголовного кодекса.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном суде”, Пленум Конституционного суда Азербайджанской Республики

ПОСТАНОВИЛ:

1. Деяние лица, незаконно перемещающего через таможенную границу Азербайджанской Республики помимо таможенного контроля наркотические средства или психотропные вещества, предусмотренные в статье 206.2 Уголовного кодекса, и незаконно хранящего и перевозящего без цели сбыта наркотические средства или психотропные вещества в количестве, превышающем необходимое для личного потребления, по совокупности преступлений влечет уголовную ответственность по статьям 206.2 и 234.1 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики.

2. Перемещение через таможенную границу Азербайджанской Республики без цели сбыта наркотических средств или психотропных веществ, независимо от количества личного потребления, помимо или с сокрытием от таможенного контроля либо с обманным использованием документов или средств таможенной идентификации, либо с недекларированием или недосто-

верным декларированием влечет уголовную ответственность, предусмотренную в статье 206.2 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики.

3. “Списки наркотических средств и психотропных веществ по размеру, достаточному для привлечения лица к уголовной ответственности, а также по их крупному размеру” утвержденные Законом Азербайджанской Республики от 28 июня 2005 года, не применяются в отношении статьи 206.2 Уголовного кодекса Азербайджанской Республики.

4. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

5. Постановление опубликовать в газетах “Азербайджан”, “Республика”, “Халг газети”, “Бакинский рабочий” и “Вестнике Конституционного суда Азербайджанской Республики”.

6. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

TƏDBİRLƏR

Konstitusiya Məhkəməsində Zəfər Günü qeyd edilib

Zəfər Günü'nün təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 3 dekabr tarixli Sərəncamına əsasən xalqımızın qüdrətinin və milli qürurumuzun təntənəsinə çevrilən, dövlətimizin nüfuzu və gələcək inkişafı baxımından müstəsna əhəmiyyət kəsb edən Vətən müharibəsində misilsiz qələbənin əbədiləşdirilməsi məqsədilə hər il 8 noyabr tarixinin Azərbaycanda Zəfər Günü kimi təntənəli şəkildə qeyd olunması qərara alınıb.

Bununla bağlı Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsində bir sıra tədbirlər keçirilib.

Noyabrın 3-də Konstitusiya Məhkəməsinin kollektivi İkinci Fəxri xiyabanı ziyarət edərək Vətən uğrunda həlak olmuş şəhidlərin xatirəsini anıblar.

Noyabrın 5-də Konstitusiya Məhkəməsində Zəfər Günü ilə bağlı tədbir keçirilib. Tədbiri açan Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev qeyd edib ki, 2020-ci il sentyabrın 27-dən başlayan və 44 gün davam edən Vətən müharibəsi işğal altındakı əra-

zilərimizin qaytarılması ilə nəticələndi, tariximizin ən parlaq səhifəsinə, Azərbaycan xalqının iftixar və qürur mənbəyinə çevrildi.

Vurğulanıb ki, bu gün hər birimiz müasir Azərbaycan tarixinin ən fəxarətli günlərini yaşayırıq. Xalqımızın 30 illik torpaq həsrətinə son qoyuldu, düşmən üzərində böyük qələbə əldə edildi. Azərbaycan Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev həm siyasi arenada, həm də döyüş meydanında misilsiz uğura imza ataraq tarixi ədaləti bərpa etdi. Ölkəmiz bütün dünyaya öz siyasi və hərbi gücünü nümayiş etdirdi. Bu müharibədə ən əsas məqamlardan biri Xalq-Ali Baş Komandan birliyi oldu. Xalqımız Ali Baş Komandanın ətrafında bir yumruq kimi birləşərək, ona və ordumuza böyük dəstək verdi. Qəhrəman, yenilməz Ordumuz isə döyüş meydanında Ali Baş Komandanın əmrlərini şərəflə icra edərək düşməyə ağır zərbələr endirdi və işğal altındakı torpaqlarımızı azad etdi. 44 gün davam edən hərbi əməliyyatlar nəticəsində Azərbaycan xalqı tarixi qələbə qazandı, ölkəmizin ərazi bütövlüyü bərpa olundu.

Diqqətə çatdırılıb ki, 8 noyabr Azərbaycan tarixinə Zəfər günü kimi yazıldı. Məhz həmin gün Qarabağın tacı, ölkəmizin ən dilbər guşələrindən biri, mədəniyyətimizin beşiyi Şuşa mənfur düşmən işğalından qurtuldu.

Sədr vurğulayıb ki, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən hərbi əməliyyatlar nəticəsində müasir standartlara cavab verən rəşadətli ordumuz 44 gün ərzində 300-ə yaxın yaşayış məntəqəsini, həmçinin 5 şəhər və 4 qəsəbəni, bir sıra strateji yüksəklikləri işğaldan azad etdi. 2020-ci il noyabrın 10-da Azərbaycanın qələbəsini təsdiqləyən üçtərəfli bəyanat imzalandı. Bu tarixi sənəd nəticəsində Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi təslim oldu, hərbi əməliyyatlar dayandırıldı, Ağdam, Laçın və Kəlbəcər rayonları bir güllə atmadan geri qaytarıldı. Qeyd edilib ki, müəllifi ulu öndər Heydər Əliyevin olduğu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının hüquqi qüvvəsi işğaldan azad olunmuş torpaqlarımızda bərpa edildi. İşğal altındakı torpaqlarımızın azad olunması həm də vətəndaşların konstitusiya hüquqlarının bərpasını təmin etdi.

2021-ci il aprelin 12-də Prezident İlham Əliyevin xüsusi təşəbbüsü ilə Bakıda salınan Hərbi Qənimətlər Parkı Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin İkinci Qarabağ müharibəsində qazandığı şanlı qələbəyə həsr olunub. Ermənilərin döyüş meydanında qoyub qaçdığı

atıcı silahlar, ağır texnikalar, raket kompleksləri, hərbi nəqliyyatlar və digər sursatlar qənimətlər sırasındadır. Hərbi Qənimətlər Parkı qazanılan tarixi Zəfərin nümayişi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Buradakı eksponatlar hər bir ziyarətçidə Vətən müharibəsinin gedişi barədə təsəvvür yaradır, Azərbaycana Zəfər qazandıran döyüşləri bir daha göz önündə canlandırır.

Diqqətə çatdırılıb ki, 2020-ci il dekabrın 8-də Prezident İlham Əliyev “YAŞAT” Fondunun yaradılması ilə bağlı fərman imzaladı. Fondun yaradılmasında məqsəd şəhid ailələrinin və hərbi əməliyyatlar nəticəsində əlilliyi müəyyən olunmuş şəxslərin sosial müdafiəsi sahəsində dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərə əlavə dəstək verilməsi istiqamətində vətəndaş cəmiyyəti təşəbbüslərinin reallaşdırılması üçün müvafiq platformanın yaradılması, bu sahədə şəffaflığın, hesabatlılığın və ictimai nəzarətin təmin edilməsidir.

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın tapşırığı ilə şəhid və qazi ailələrinə xüsusi həssaslıq və qayğı göstərilir.

Sədr tədbir iştirakçılarının diqqətinə çatdırıb ki, bu günlərdə Konstitusiya Məhkəməsinin əməkdaşları şəhid və qazi ailələrinə ərzaq yardımı göstəriblər və bu tədbirlər davam etdiriləcək.

Qeyd edilib ki, oktyabrın 26-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və qardaş Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın iştirakı ilə Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının rəsmi açılışı oldu. Həmçinin dövlət başçıları mühüm strateji və iqtisadi əhəmiyyət daşıyan Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd avtomobil yolunun (Zəngəzur dəhlizi) təməlini qoydular. Türkiyə Prezidentinin azad olunmuş torpaqlara tarixi səfəri Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığının daha bir parlaq nümayişi oldu.

Konstitusiya Məhkəməsində keçirilən tədbirdə iştirak edən Vətən müharibəsi qəhrəmanlarından biri, polkovnik Tehran Mənsimov çıxışında vurğulayıb ki, Qələbəyə doğru inamla irəliləyən qorxmaz, cəsur əsgər və zabitlərimiz Ermənistanın uzun illər işğal altında saxladıkları torpaqlarımızda qurduğu mühəndis-istehkam sistemlərini, düşmənin hərbi hissələrini, ön xətt mövqelərini, döyüş texnikalarını və infrastrukturunu, canlı qüvvəsini, cəbhənin dərinliyindəki atəş nöqtələrini, bazalarını darmadağın etdilər. Torpaqlarımız qəhrəman əsgər və zabitlərimizin, şəhidlərimizin qanı və canı bahasına azad olundu. Azərbaycanın döyüş meydanında qazandığı qələbələr,

xüsusilə Şuşanın düşmən əsarətindən qurtarılması müharibənin taleyində həlledici rol oynadı, Ermənistanın öz məğlubiyyətini etiraf etməsi və kapitulyasiyası ilə nəticələndi. Vətən müharibəsi Azərbaycan xalqının nə qədər vətənpərvər, böyük xalq olduğunu, milli birliyini, həmrəyliyini bütün dünyaya sübut etdi. Azərbaycan tarixi torpaqlarına – Qarabağa qovuşdu, tarixi zəfərə imza atdı. Bu qələbəni, zəfəri bizlərə yaşadan isə ulu öndər Heydər Əliyev siyasi kursunun layiqli davamçısı, Prezidentimiz, Müzəffər Ali Baş Komandanımız İlham Əliyevin qətiyyəti, siyasi iradəsi, güclü ordumuz, rəşadətli əsgər və zabitlərimizdir.

Daha sonra sədr Fərhad Abdullayev diqqətə çatdırıb ki, Vətən müharibəsində qazanılan parlaq qələbə sayəsində azad olunan ərazilərdə bu gün genişmiqyaslı bərpa və quruculuq işləri həyata keçirilir, mühüm layihələr reallaşdırılır. Dövlətimizin başçısı bu ərazilərdə strateji obyektlərin, müəssisələrin təməlini qoyur, tikinti işlərinin gedişini, yüksək texnologiyaların tətbiqini diqqət mərkəzində saxlayır. Bu tikinti-quruculuq işləri, şəhər və kəndlərimizin sürətlə bərpası bütün dünyaya Azərbaycanın gücünü, Prezidentimizin möhkəm iradəsini, yüksək idarəçilik məharətini, qurub-yaratmaq əzmini nümayiş etdirir.

Tədbirin sonunda Fərhad Abdullayev bildirib ki, 44 günlük haqq savaşımız Azərbaycan tarixinə qızıl hərflərlə əbədi yazıldı. Bu qələbəni Ali Baş Komandanın qətiyyəti, siyasi iradəsi, müzəffər Ordumuzun şücaəti, müqəddəs, qəhrəman şəhidlərimizin qanı bahasına, xalqımızın birliyi hesabına qazandıq. Otuz illik işğalı 44 gündə son qoyan bu müharibə dünya hər b tarixinə də misli görünməmiş savaş kimi yazıldı.

Sədr, həmçinin qarşıdan gələn Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Günü və Dövlət Bayrağı Günü münasibətilə Konstitusiya Məhkəməsinin kollektivini təbrik edib. Qeyd olunub ki, bu gün Azərbaycan bayrağı işğaldan azad edilmiş bölgələrdə ucaldılıb və bu bayraq daim həmin ərazilərdə dalğalanacaq.

Tədbirdə, həmçinin Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyinin hazırladığı Zəfər Gününə həsr olunmuş film nümayiş etdirilib.

**Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi
12 noyabr 2021-ci il tarixində Konstitusiyaya Gününə
həsr olunmuş “Hüquqi dövlətin əsasları” mövzusunda
elmi-praktiki konfrans keçirmişdir**

12 noyabr 1995-ci ildə özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirən Azərbaycan xalqı ümumxalq səsverməsi – referendum yolu ilə ilk milli Konstitusiyasını qəbul etmişdir.

Ümummillî lider Heydər Əliyevin müəllifi olduğu Əsas Qanunun qəbulu hüquqi dövlətin qurulmasında mühüm dönüş nöqtəsi olmuşdur.

Konstitusiyanın aliliyini təmin edən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsi üzə Milli Fəaliyyət Planı”nın həyata keçirilməsi istiqamətində də əhəmiyyətli tədbirlər görməkdədir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Sədri Fərhad Abdullayev tədbirdə açılış nitqi ilə çıxış edərək qeydedib ki, hüquqi dövlət quruculuğunu öz inkişafının başlıca istiqaməti kimi seçən Azərbaycanda ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə qısa müddətdə irimiqyaslı məhkəmə-hüquq islahatları başlanılıb, sovet dövründən miras qalmış hüquq sistemi tamamilə yeni, demokratik prinsiplər əsasında qurulub, institusional səviyyədə bir sıra yeni təsisatlar yaradılıb, beynəlxalq birliyə sürətli inteqrasiya sahəsində əhəmiyyətli addımlar edilib.

Ümummillî lider Heydər Əliyevin zəngin dövlətçilik təcrübəsinin, siyasi irsinin əhəmiyyətindən bəhs edən Fərhad Abdullayev 1995-ci ildə ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilmiş bu Konstitusiyanın ölkəmizdə dövlətçiliyin inkişafına, demokratik, hüquqi dövlət, vətəndaş cəmiyyətinin yaradılmasına və hüquq sisteminin müasir tələblərə uyğun formalaşmasına mühüm töhfə etdiyini vurğulayıb.

Yaradılması məhz ulu öndərin adı ilə bağlı olan Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi fəaliyyətə başladığından

üzərinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirməyə, fəaliyyətini təkmilləşdirməyə, üzərinə düşən məsuliyyətli işini həyata keçirməyə daim çalışır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Sədri ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi xəttini uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə reallaşdırılan siyasət nəticəsində bütün sahələrdə sürətlə inkişaf edən Azərbaycan beynəlxalq miqyasda özünə layiqli yer tutaraq, dünyanın inkişaf etmiş ölkələri sırasında qərarlaşmasını, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatlarının, qanunçuluğun və hüquq qaydasının daha da möhkəmləndirilməsinə, Azərbaycanın dünya birliyinə daha fəal inteqrasiyasına və demokratik imicinin yüksəldilməsinə xidmət etməsini qeyd etmişdir.

Həmçinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 2019-cu il aprelin 3-də imzaladığı Fərmanın ədalət mühakiməsinin yeni mərhələyə qədəm qoyması üçün mühüm addım olduğu və ədalət mühakiməsi prosesində yeni və cəmiyyət üçün çox mühüm yanaşmaların tətbiqinə əhəmiyyətli təkan verəcəyi xüsusilə vurğulanmışdır.

Fərhad Abdullayev qeyd etmişdir ki, bugün Prezident İlham Əliyevin məqsədyönlü fəaliyyəti sayəsində bütün sahələrdə inkişaf edən Azərbaycanın daxili və xarici siyasəti, respublikamızı dünyada nüfuzlu dövlətlər sırasına daxil edən quruculuq işləri ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi irsinin davamıdır.

Bütün fəaliyyəti dövründə ümummillə lider Heydər Əliyev Qarabağ həqiqətlərini bütün dünya ictimaiyyətinə olduğu kimi çatdırmaq üçün var qüvvəsi ilə çalışaraq, daima beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini bu problemin həllinə cəlb etməyə çalışmışdır.

Diqqətə çatdırılmışdır ki, ümummillə lider danışıqların aparılması ilə yanaşı, Azərbaycan Ordusunun formalaşması və gücləndirilməsinə Azərbaycanda milli ordu quruculuğuna böyük önəm verilmiş və bu proses daha sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirmişdir. Qüdrətli Azərbaycan Ordusu Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 44 gün ərzində Qarabağda Zəfər bayrağımızı qaldırmışdır.

İşğal altındakı ərazilərimizin qaytarılması ilə nəticələnən Vətən müharibəsi tariximizin ən parlaq səhifəsinə çevrilmiş, Azərbaycan xalqı Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşərək bütün dünyaya öz gücünü, mətinliyini, mübarizliyini nümayiş etdirmişdir.

Konfransda Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin hakimləri və əməkdaşları “Konstitusiyanın təfsirində tarixin rolu”, “Müasir dövrdə Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən konstitusiya məhkəmə-hüquq islahatlarının əsas mərhələləri”, “İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin nəzəri-hüquqi əsasları”, “Dövlət hakimiyyəti sistemində Konstitusiya nəzarətinin yeri” və digər mövzularda çıxış etmiş, sonra müzakirələr aparılmışdır.

Yekun sözlə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Sədri Fərhad Abdullayev qeyd etmişdir ki, Konstitusiyada təsbit edilmiş hüquq və azadlıqların təmin olunmasını və ali ədalət mühakiməsini həyata keçirən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi bu dəyərlərin müdafiəsinin təmin edilməsinin mühüm vasitələrindəndir.

Konstitusiya Məhkəməsi fəaliyyətə başladığı ilk dövrdən üzərinə düşən vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gəlməyə çalışmış, insan hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli həyata keçirilməsinə imkan verən qərarları ilə ictimaiyyətin etimadını qazanmışdır.

Sədr qeyd etmişdir ki, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa etməklə ümummillə lider Heydər Əliyevin bizə miras qoyduğu ölkəmizin əsas Qanununa əsaslanaraq həm daxili, həm xarici münasibətlərini tənzimləyir. Eyni zamanda, işğal olunmuş torpaqların azad edilərək ərazi bütövlüyümüzün bərpası soydaşlarımızın da konstitusiya hüquqlarının bərpasını təmin edir.

F.Abdullayev vurqulamışdır ki, cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan dövləti və xalqının tarixi nailiyyətlərə imza atmaqda bundan sonra da davam edəcəyinə əminlik. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi hər zaman olduğu kimi, müstəqil Azərbaycanın Əsas Qanunu olan Konstitusiyanın müddələrinin müdafiəsi, qanunçuluğun qorunması istiqamətində üzərinə düşən vəzifələri bundan sonra da layiqincə yerinə yetirməyə çalışacaq.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Mətbuat xitmətinin məlumatı

Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, dünya şöhrətli siyasi xadim, xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin vəfatından 18 il keçir.

Dekabrın 12-də Ulu Öndər Heydər Əliyevin anım günü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Aparatının məsul əməkdaşları Fəxri xiyabana gələrək, Ulu Öndər Heydər Əliyevin xatirəsini böyük hörmət və ehtiramla yad edib, abidəsi önünə gül dəstələri qoyublar.

Daha sonra Ulu Öndərin ömür-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da xatirəsi anılıb, məzarı üzərinə gül dəstələri düzülüb.

**Konstitusiya Məhkəməsinin və Əqli Mülkiyyət
Agentliyinin rəhbərləri Ümummilli Lider
Heydər Əliyevin xatirəsini ehtiramla yad ediblər**

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anım günü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Sədri Fərhad Abdullayev və Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Kamran İmanov Fəxri xiyabana gələrək ilk milli Konstitusiyamızın müəllifi, Ulu Öndər Heydər Əliyevin əziz xatirəsini yad ediblər. Konstitusiya Məhkəməsinin və Əqli Mülkiyyət Agentliyinin rəhbər heyətləri Əbədiyaşar Liderin məzarı önünə gül dəstələri qoyub, xatirəsini dərin ehtiramla anıblar.

Konstitusiya Məhkəməsində Tacikistanın Azərbaycandakı səfiri ilə görüş olub

Noyabrın 2-də Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsində Tacikistan Respublikasının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Rustam Soli ilə görüş olub.

Səfir əvvəlcə Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi və torpaqlarının işğaldan azad olunması münasibəti ilə Azərbaycan xalqını və Konstitusiya Məhkəməsinin bütün kollektivini təbrik edib.

Sədr Fərhad Abdullayev təbrikə görə təşəkkürünü bildirərək, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə rəşadətli ordumuzun parlaq Qələbəsinin haqq-ədalətin zəfəri olduğunu vurğulayıb. Qeyd edilib ki, Ermənistanın Azərbaycana qarşı 30 ilə yaxın davam edən təcavüzünə və işğalına bu tarixi Qələbə nəticəsində son qoyulub, beynəlxalq hüququn tələblərinin təmin edilməsinə nail olunub.

Azərbaycan xalqına qarşı törədilən cinayətlər haqqında ətraflı məlumat verən sədr Fərhad Abdullayev bildirib ki, 30 il ərzində beynəlxalq humanitar hüququ kobudcasına pozaraq, insanlığa qarşı törədilmiş bu cinayətlərə görə Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi məsuliyyət daşıyır.

Daha sonra Fərhad Abdullayev müəllifi ulu öndər Heydər Əliyev olan Konstitusiyada təsbit edilmiş Konstitusiyaya Məhkəməsinin statusu və səlahiyyətləri haqqında məlumat verib. Azərbaycan ilə Tacikistan arasındakı münasibətlərin daha da genişləndirilməsinə xidmət edəcək şərəfli və məsuliyyətli vəzifəsində səfirə uğurlar arzulayan Fərhad Abdullayev diplomatın iki ölkənin Konstitusiyaya məhkəmələri arasında əlaqələrin daha da inkişafına dəyərli töhfələr verəcəyinə əminliyini bildirib. Azərbaycan və Tacikistan Konstitusiyaya məhkəmələri arasında həm ikitərəfli formatda, eləcə də Konstitusiyaya Ədalət Mühakiməsi üzrə Dünya Konfransı, Asiya Konstitusiyaya Məhkəmələri və Ekvivalent İnstitutlar Assosiasiyası, həm də Avrasiya Konstitusiyaya Nəzarəti Orqanları Assosiasiyası çərçivəsində məhkəmə-hüquq əməkdaşlığının yüksək səviyyədə olduğunu məmnunluqla vurğulayıb.

Səfir səmimi görüşə görə Fərhad Abdullayevə minnətdarlığını bildirib. Diplomat qeyd edib ki, Azərbaycan ilə Tacikistan arasında əlaqələr bütün sahələrdə uğurla inkişaf edir. Həmin əlaqələrin inkişafı, həmçinin məhkəmə-hüquq sahəsində də müşahidə edilir.

Görüşün sonunda diplomat Konstitusiyaya Məhkəməsinin kollektivini qarşıdan gələn Konstitusiyaya Günü münasibətilə təbrik edib.

Konstitusiya Məhkəməsi gənclərlə işbirliyinə önəm verir

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsində “Davam” Gənclər Hərəkatının nəzdində fəaliyyət göstərən Gənc Hüquqşünaslar Klubunun təşəbbüsü ilə görüş keçirilib.

Görüşdə hakim Ceyhun Qaracayev, Aparatın Vətəndaşların qəbulu və şikayətlər şöbəsinin müdiri Anar Cəfərov, şöbə müdirinin müavini İntiqam Eyvazov, Aparatın Məhkəmə iclaslarının təşkili sektorunun müdiri Fərrux Seyidov və davamçı gənclər iştirak ediblər.

Gənc qonaqlara Konstitusiya Məhkəməsinin fəaliyyəti haqqında məlumat verilib. Qeyd edilib ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi ölkəmizdə Konstitusiyanın aliliyinin təmin edilməsi vasitəsilə hüquqi dövlət quruculuğuna öz töhfəsini verir. Tədbir iştirakçılarında qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə yönəlmiş Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun qərarları barədə məlumat verilib.

“Davam” Gənclər Hərəkatının üzvləri keçirilən görüşə və maraqlı çıxışlara görə minnətdarlıqlarını bildirdilər. Qeyd edilib ki, “Davam” Gənclər Hərəkatının əsas məqsədi ictimai-siyasi proseslərdə aktiv rol oynamaq, gənclər və idman siyasətinə yeni və fərq-

li layihələrlə töhfə vermək, ölkəmizdə aparılan islahatlar prosesində faydalı olmaqdır.

Görüşdə, həmçinin gənclərin Konstitusiya Məhkəməsinin fəaliyyəti ilə bağlı bir sıra sualları cavablandırılıb.

Sonda qonaqlar Konstitusiya Məhkəməsinin binası və Plenum zalı ilə tanış olub, xatirə şəkilləri çəkdiriblər.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİNİN
MƏLUMATI

Redaktorlar:

Kamran Yusifov
Tələt Binnətzadə
Orxan Rzayev
Fidan Əlixanova
Fidan Pirverdiyeva
Fidan Mövsümova
Nigar Yusubova
Günəl Kərimova-Səmədova

Çapa imzalanmışdır 30.12.2021. Kağız formatı 70x100 1/16.
Fiziki çap vərəqi 7,0.